

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Bakalářská práce

***Dynamika kulturní identity Volyňských Čechů
po přistěhování do ČR***

Reemigrace z r. 1991

Autor práce: Valérie Šlajerová

Vedoucí práce: PhDr. Mirjam Moravcové DrSc.

Praha 2021

Prohlašuji, že předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.

Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely

V Praze dne 29. 07.2021

Valérie Šlajerová

Poděkování: Na tomto místě bych ráda předně poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Mirjam Moravcové DrSc., která mi pomohla s vytvořením této bakalářské práce. Konzultace s ní velice pomohli v tom, co do této práce napíšu. Také bych jí chtěla poděkovat za její trpělivost se mnou a za její vedení. Dále bych ráda vyjádřila svůj vděk informátorům, kteří se podíleli na tomto výzkumu.

Anotace:

Cílem této bakalářské práce je kvalitativní metodou zjistit, popsat a analyzovat dynamiku kulturní identity Volyňských Čechů, kteří se přistěhovali do Československa v roce 1991. Práce je rozvinuta v kontextu reemigrace, zvyků a tradic. Zvolené téma jsem zkoumala pomocí narativních a polostrukturovaných rozhovorů se šesti reemigranty a jejich rodinnými příslušníky. Výsledkem této práce je náhled na dynamiku kulturní identity Volyňských Čechů z pozice zvyků, tradic, životních změn a každodenního života.

Klíčová slova: reemigrace, kulturní identity, zvyk, tradice, svátky, Volyňští Češi

Summary:

The aim of this bachelor thesis is to use a qualitative method to search, describe and analyse the dynamics of cultural identity of Volhynian Czechs who immigrated to Czechoslovakia in 1991. The work is developed in the context of reemigration, customs and traditions. I researched the chosen topic through narrative and semi-structured interviews with six reemigrants and their family members. The result of this work is an insight into the dynamics of the cultural identity of Volhynian Czech from the position of customs, traditions, life changes and everyday life.

Key words: reemigration, cultural identities, custom, traditions, holidays, Volhynian Czechs

Obsah

1. Úvod	8
2. Teoretické ukotvení práce	11
2.1. Reemigrace.....	11
2.1.1. Reemigrace do Československé republiky	11
2.1.2. Reemigrační vlny v Československu	12
2.1.3. Důvody reemigrace	14
2.2. Identita	16
2.3. Kulturní identita	16
2.2. Tradice.....	17
2.4. Zvyk	17
3. Volyňští Češi	18
3.1. Změny v životě emigrantů.....	18
3.2. Náboženství.....	18
3.3. Jazyky	19
3.4. Uzavřené lokality.....	19
3.5. Reemigrace.....	19
4. Nástin historie Malé Zubovčiny	20
4.1. Specifika obce	20
4.2. Statistické údaje o počtu Čechů žijících v této oblasti	20
4.3. Spolková činnost	21
4.4. Školství	21
4.5. Náboženství.....	21
4.6. Důvod reemigrace z této oblasti	22
4.7. Češi co stále žijí na Volyni.....	22
5. Reemigrace z let 1991	22
5.1. Požadavky, které reemigranti museli splnit.....	23
5.2. Karanténa.....	23
5.3. Nový domov	23
5.4. Pomoc pro reemigranty	24
5.5. Změny v životě reemigrantů	24
5.6. Sebeidentifikace reemigrantů.....	25
5.7. Kontakty	25

5.8 Shrnutí vymezení skupiny informátorů.....	25
6. Metodologie.....	26
6.1.Výzkumný problém a otázky.....	26
6.2.Výzkumná strategie.....	26
6.3.Technika sběru dat.....	27
6.4.Výběr vzorku.....	27
6.5.Analýza sběru dat.....	28
6.6.Prostředí výzkumu.....	28
6.7.Etické otázky.....	29
7.Emperický výzkum.....	30
7.1.Charakteristika informátorů.....	30
7.1.1.Rodinné vztahy.....	31
7.2. Velikonoce.....	31
7.3.Draní peří.....	32
7.4.Nový Rok/ Vánoce.....	33
7.5.Zelené svátky.....	35
7.6. Svatba.....	35
7.7. Narození dítěte.....	37
7.8.Pohřeb.....	38
7.9.Den žen/Holčenská (8. březen).....	39
7.10.Jídla a jejich role v kultuře Volyňských Čechů.....	40
7.10.1. Bílý boršč.....	41
7.10.2. Zahrádky.....	41
7.10.3. Kopr.....	41
7.10.4.Brambory.....	41
7.10.5. Polévky.....	41
7.10.6. Řízky a karbanátky.....	42
7.10.7. Vepřo knedlo zelo.....	42
7.10.8. Pečení.....	42
7.10.11. Sodovky.....	43
7.10.12. Chrustiky.....	43
7.10.13. Kalton.....	43
7.10.14. Vánoční cukroví.....	44
7.10.15. Mléko.....	44
7.10.16.Ukrajinská jídla.....	44
7.10.17.Jídla v rámci svátků.....	45

7.10.18. Zabíjačka.....	45
7.10.19. Stolování.....	45
7.11. Hudba a tanec jakožto punc kulturní identity.....	46
7.12. Ruční výroba.....	46
7.12.1. Udělej si sám	47
7.12.2. Vypěstuj si sám.....	48
7.13. Každodenní tradice, zvyky a slušnosti Volyňských Čechů	48
7.13.1. Návštěva.....	48
7.13.2. Rodinné sešlosti	49
7.13.3. Chození do kostela	49
7.13.4. Chůze.....	49
7.13.5. Alkohol	50
8. Závěr.....	50
6. Zdroje	52
7. Seznam příloh.....	54
7.1. Narativní rozhovor s Anatolem	54
7.2. Narativní rozhovor s Věnceslavem.....	56
7.3. Narativní rozhovor s Janou	59
7.4. Fotodokumentace	61

1. Úvod

Téma, které jsem si zvolila pro svoji bakalářskou práci je dynamika kulturní identity Volyňských Čechů, kteří se přistěhovali do České a Slovenské Federativní Republiky v roce 1991. Cílem práce je pohled na vývoj a proměnu jejich kulturní identity, která je pro tuto skupinu specifická a formovaná, dnes již v rámci českého prostředí.

Volyňští Češi se nám sami představují jako ucelená homogenní skupina, která má specifickou zkušenost s reemigrací a s následným začleněním do české společnosti. Otázka jejich kulturní identity je jednou z nejzajímavějších, protože se tato identita stále mění. Pro samotné Volyňské Čechy jsou její určité aspekty neoddelitelné a úzce navzájem spjaté. Jejich kulturní identita se neprojevuje pouze v rámci tradic a zvyků, i když i ty jsou její nedílnou součástí. Zasahuje jejich každodenní i osobní život a do jisté míry i formuluje jejich myšlení.

Pochopit tento aspekt života Volyňských Čechů nelze bez zasazení do historického kontextu. Historie této skupiny, i když se nezdá tak stará, je celkem významná pro pochopení toho jak a proč se některé kulturní praktiky uchovaly a jiné už nadále nejsou praktikovány.

V této práci se hlavně zaměřím na skupinu Volyňských Čechů, která se do České republiky přistěhovala v 90. letech minulého století a je představitelkou „nejmladší“ vrstvy českých reemigrantů z Volyně. Zaměřím se na ty kulturní jevy, které jsou nadále praktikovány a utvářejí tak kulturní identitu této skupiny. Popíšu, jak tyto kulturní jevy dříve vypadaly na Volyni a poté jak je s těmito praktikami nakládáno dnes.

V první části této práce uvedu zakotvení v teorii, poté představím reemigraci v rámci českého prostředí a kdo to jsou vlastně Volyňští Češi. V této části také popíšu historii města, ze kterého všichni informátoři pochází a které je důležité znát v kontextu tematiky Volyňských Čechů.

Poté čtenáře seznámím se zkoumanou skupinou. Popíšu jejich důvody reemigrace, jaké podmínky museli splnit a jak s nimi jednala česká společnost. V této části budu do větší míry vycházet ze zkušeností informátorů, které mi byly sděleny. Budu popisovat hlavně to, jak tento proces oni sami chápali, což nám později pomůže porozumět tomu, jak chápou sami sebe v kontextu české společnosti dnes.

V další kapitole poté popíšu metodologii výzkumu, nastíním výzkumný problém a otázky, výzkumnou strategii, techniku sběru dat, prostředí výzkumu, a i etickou otázku.

V druhé části mé bakalářské práce bude popsán empirický výzkum, kdy první kapitola bude seznámení s informátory a poté budou jednotlivé kapitoly věnovány jednotlivým svátkům, které se opakují v rámci roku, a které jsou významné pro tuto skupinu. Řeč je zde například o Velikonocích, Novém roce, Vánocích a tak dále. Popíšu zde i takové tradice, které se opakují každý rok, ale nejsou tak známé české veřejnosti například Holčenská, která má do jisté míry větší kulturní význam než ostatní svátky pro tuto skupinu informátorů.

Zde se také zmíním, o jistých životních změnách či milnicích, které i v dnešní době člověka provází během jeho celého života. Řeč zde bude tak o svatbách, narození dítěte a pohřbu.

V této části práce se zmíním i o jídle, které v tomto tématu hraje významnou roli a je tak významně spjato s celým tématem. V této kapitole nastíním témata zahrádek, které jsou v kontextu jídla Volyňských Čechů velmi důležité. Přiblížím také to, jak se jednotlivá jídla připravují, kdy se připravují a pro koho se připravují. V této části budou také dvě významné podkapitoly, kdy jedna bude pojednávat o zabíjačce a druhá, která bude pojednávat o stolování.

Navazující kapitola se zabývá tématem hudby, která stejně jako jídlo byla důležitým aspektem každé události, která se odehrála na Volyni. Popíšu to, jak byla hudba vnímaná, kdy se hrála, proč je důležitá a relevantní pro téma kulturní identity Volyňských Čechů.

V posledních kapitolách se zaměřím na jejich každodenní život a ruční výrobu. Tyto témata jsou spolu úzce spjata, a proto nemohou být vyložena odděleně. Tyto aspekty také mají vliv na ostatní témata, která byla vyložena v dřívějších kapitolách. K této kapitole také bude fotodokumentace v příloze, aby se čtenář mohl přiblížit k tomu, jak jsou tyto aspekty unikátní.

V této práci budu vycházet jak ze zdrojů uvedených v části práce s názvem Zdroje, tak z rozhovorů, které jsem dělala společně s informátory. Rozhovory jsou jak narativní, tak i polostrukturované. Přepis některých narativních rozhovorů se objeví v příloze. Dále budu vycházet také ze svých vlastních poznatků, které jsem získala během života. Jelikož mám

úzké vazby se zkoumanou skupinou. Tyto poznatky se ale budou opírat o již dříve zmíněné zdroje.

2. Teoretické ukotvení práce

Teoretické zakotvení, bude zahrnovat výklad několika klíčových pojmů. Tyto pojmy jsou relevantní ke zkoumanému tématu. Hlavním tématem této práce je zjistit, jak se formuje kulturní identita reemigrantů. Začnu proto výkladem pojmů reemigrace, tradice, zvyk a kulturní identity. Následně vyložím, kdo jsou Volyňští Češi a představím i město, ze kterého zkoumaná skupina reemigrantů přišla. Následná část bude obsahovat již informace o samotné reemigraci a její specifické zkušenosti.

V poslední kapitole této části bude pak uvedena metodologie, která byla využita za účelem získání dat pro tento výzkum. Nastíním výzkumný problém a otázky, výzkumnou strategii, techniku sběru dat, prostředí výzkumu, a i etickou otázku.

2.1. Reemigrace

Reemigrace (návratová migrace) vychází z latinského slova „*migratio*” neboli pohybu. V případě reemigrace je to vrácení se „domů”, do země, odkud emigranti emigrovali, častěji jde ale o návrat jejich potomků do vlasti svých předků. Reemigrace je lépe přijímaná obyvatelstvem v místě konečné destinace reemigrantů, jelikož se do země stěhuje etnicko-kulturně homogenní skupina, která se v zásadě tolik neliší od lidí zde již žijících. Členové této skupiny se spíše chápou jako krajané (jsou tak obvykle i nazýváni v literatuře) než jako cizinci. Tento způsob pohybu je velice častý v zemích Evropy, zvláště pak v obdobích válek, politických změn a ekologických katastrof.

2.1.2. Reemigrace do Československé republiky

První i druhá světová válka představovaly z hlediska reemigrace milníky. Po obou válkách reemigrovalo do Československa několik skupin Čechů žijících v jiných státech. Reemigrace českých obyvatel však probíhali i mimo tyto historicky zlomové situace. Důvody „návratů“ se různily (viz. důvody reemigrace), vždy však přinášely problém v kontaktu dvou kulturně modelovaných skupin Čechů, problém jejich sžívání a adaptace na příchozí.

Obvykle jsou reemigranti pozváni stávající vládou do vlasti. Tak tomu bylo po první a druhé světové válce. Důvody pro pozvání reemigrantů se ale lišily, stejně taky jako důvody reemigrantů pro návrat. Migrace může být iniciovaná samotnými lidmi, kteří chtějí reemigrovat, ale i v tomto případě musí přijít souhlas vlády na to, aby se daná skupina mohla přistěhovat zpět do vlasti ve větším počtu. Jelikož tato vláda jim pak poskytuje zařazení na trhu práce, bydlení, a i humanitární pomoc, která je obvykle velice důležitým

faktorem. Reemigranti z větší části cestují “na lehkou” a nemají finance nebo si nemohou přivést svůj majetek.

Prameny k tomuto tématu se ale hlavně zabývají obdobím ve dvacátém století. O reemigraci skutečně ve dvacátém prvním stoletím spíše mlčí. Tento důvod může souviset s faktem, že Česká republika se prezentuje jako etnicky homogenní, i když od 90. let 20. století se zde usídlily různé početné etnické diaspory. (Otázka etnické skladby obyvatelstva českých zemí byla aktuální hlavně po druhé světové válce.) Dalo by se namítat, že dnes je častější migrace než reemigrace zahraničních Čechů. Pokud ještě přihlédneme k faktu, kdy byly největší vlny reemigrace a jejich důvody je zřejmé, že tyto události v dnešní době se nestávají a vymizí hlavní faktor, který ovlivňuje velkou vlnu reemigrací.

V české literatuře je málo i historických pramenů, které by pojednávali o reemigracích ve dvacátém století, do širší, která by byla uspokojitelná. Častěji se o reemigraci dozvídáme pomocí memoárů, spíše než ze souhrnných článků či knih. Téma reemigrace je ale důležité zvláště proto, že tímto způsobem se můžeme dozvědět více o mentalitě obyvatelstva jednotlivých států, tak také o mentalitě lidí, kteří se z těchto států přistěhovali. Můžeme se dozvědět, jak se nově příchozí lidé, ale i lidé co zde žijí navzájem chápou a poznávají.

2.1.2. Reemigrační vlny v Československu

Sledováním reemigračních vln nám pomůže pochopit, jak Československo jednalo s reemigranty a jak se její přístup měnil v závislosti na okolnostech a podmínkách, které přivedly migranty to Československa. Pomůže pochopit to, jak se na jednotlivé reemigrace československá vláda připravila, co zajistila pro nově příchozí a pomohla jim se zařadit do československé společnosti.

2.1.2.1. Reemigrace po první světové válce

Vznik Československé republiky roku 1918 vyvolal řadu otázek v kruzích Československých reemigrantů. Přivedl do této země hned několik skupin reemigrantů z celé Evropy.

Velký zájem na reemigraci měli krajané z nově zformovaného Německa a Rakouska. Důvody těchto reemigrantů byly převážně ekonomické, protože tyto státy musely platit reparace. Velká skupina reemigrantů přišla i z Ruska. Jejich důvody byly na rozdíl od německých a rakouských reemigrantů spíše politické, protože se zde začal prosazovat komunismus. Československo přitahovalo tyto reemigranty hlavně díky jisté politické a ekonomické stabilitě. Stát jim ale musel zajistit životní podmínky a pracovní příležitosti.

Pro zajištění reemigrantů stát vydal v roce 1919 pozemkovou reformu¹, která spočívala ve vyvlastnění německých a maďarských velkostatkářů a v následném přerozdělování těchto pozemků. Většina půdy byla přidělena Slovákům a Slovenským Maďarům (dohromady 70 %), a zbytek byl dán Čechům a Moravanům. Státní kolonizace byla zaštitěna a organizována Státním pozemkovým úřadem.

Na Slovensku byla zřízena Slovenská komise, která měla reemigrantům zajistit zaměstnání, včetně toho, že je měla směřovat k tomu, aby zalidnili pohraničí, ze kterého se někteří Rakušané a Němci odstěhovali.

V této době taky probíhal návrat Amerických Rusínů na Podkarpatskou Rus, která byla součástí první Československé republiky. Ti se vrátili v roce 1920. V této lokalitě se také nacházela velká část Volyňských Čechů. Ti představovali etnicky homogenní skupinu v této oblasti, kdy sňatky s místními Ukrajinci nebyly obvyklé a nadále zde mluvili česky a dodržovali české tradice a zvyky.

Většina reemigrantů se v této době zabývala převážně zemědělskými pracemi. Proto se netoužili zabydlet na městských periferiích, ale spíše se usídlovaly na vesnicích a v menších městech, které měli kolem sebe pole. Podstatná skupina reemigrantů, která byla kapitálově samostatná, se ale začala usazovat i ve velkých městech, jako například v Bratislavě.

Důležité je zde zmínit, že reemigrace po první světové válce to měla v zásadě těžší než ta po druhé světové válce, zvláště pak co se týče otázky místa usídlení. Vznikla sice pozemková reforma, ale ubytovací a pracovní příležitosti byly možné v této době jen na venkově.²

2.1.2.2. Reemigrace po druhé světové válce

Již v dubnu roku 1945 se krátce po vytvoření Košické vlády se Zdeněk Fierlinger zasazoval o to, aby Československo bylo zpřístupněno všem krajanům žijícím v zahraničí.

Návrat Volyňských Čechů byl v této době ovlivněn plány ukrajinské vlády o pozemkové reformě, která by tuto skupinu reemigrantů zasáhla. K jejich návratu také přispěl fakt, že se v této době začal rozšiřovat komunismus, s kterým nesouhlasili.

---

¹ Zákon 215/1919

² Vaculík, J., 2014. *Reemigrace a repatriace Čechů a Slováků po první světové válce* (Vol. 4). Masarykova univerzita v Brně.

Po obnově československého státu se tak na základě těchto skutečností objevil požadavek o návrat české minority ze zahraničí.

Tato vlna reemigrace se soustřeďovala hlavně na znovu zalidnění pohraničí, které po odchodu německého obyvatelstva zůstalo v podstatě vylištěné. V této době emigrovala také velká část Volyňských Čechů z toho důvodu, že po druhé světové válce tato část Volyně připadla Sovětskému svazu. Důvody těchto reemigrantů byly spíše politické, podíl měli ale i ekonomické důvody.

Další velkou skupinou, která v této době reemigrovala byly maďarští Slováci, kteří přišli do Československa v rámci dohod mezi Československem a Maďarskem. V této době reemigrovali také i Češi a Slováci, ale i lidé z ostatních států, například z bývalé Jugoslávie, Argentiny, Polska a dalších zemích.

Po vysídlení Němců a vydání Benešových dekretů, nebylo tak těžké, jako po první světové válce najít místo pro nové reemigranty. Jednoduší také bylo najít pro tuto reemigraci pracovní uplatnění na československém trhu práce.

2.1.2.3. Vlna reemigrace Volyňských Čechů v letech 1991-1993

Volyňští Češi v této době reemigrovali převážně z ekologických důvodů (Černobyl viz. důvody reemigrace). Československo proto v této době vyjednávalo se Sovětským svazem o této reemigraci, která byla poté následně umožněna. Iniciativa v tomto případě přišla ze strany Volyňských Čechů (viz. zkoumaná reemigrace). Během těchto let se tedy do Československa stěhovali Volyňští Češi, kteří splňovali požadavky dané vládou: museli žít v zamořené oblasti a alespoň jeden z manželů, pokud se stěhovala nukleární rodina, musel mít českého předka v přímé pokrevní linii.

Tato reemigrace se lišila od těch předchozích nejen motivem a požadavky ale i tím, že místo pro tyto reemigranty se našlo v lokalitách po vojenských jednotkách Sovětského svazu, které opustily území České a Slovenské Federativní Republiky. Navíc tato vlna reemigrace zasáhla převážně pouze Volyňské Čechy.

2.1.3. Důvody reemigrace

Důvody reemigrace úzce souvisejí i s důvody emigrace, a proto se i někdy překrývají. Jaké důvody vedou reemigranty k tomu, aby reemigrovali. Martin Šubr a Marek Procházka, kteří se touto otázkou zabývali uvádějí tři důvody: ekonomické, sociální a politické.

³Důvodů však může být i více. Z pohledu na skupinu, která je předmětem mého studia, je to důvod ekologický.

3.2.1. Ekonomické

V tomto případě jsou důvody pro reemigraci jednotlivce spojené s jeho vlastním zajištěním a se zajištěním jeho rodiny.

V místě, kde právě žije nemusí mít dostatečný příjem nebo majetek, a tak raději reemigruje do země původu svých předků, která je v tomto ohledu stabilnější než jeho současná domovina.

Dalšími důvody může být i nedostatečné sociální zázemí: dostupnost zdravotní péče, která v trvalém bydlišti není nebo je nedostatečná; nedostatečný přístup ke vzdělání (reemigrace do země, která má lepší školský systém, který pomůže jeho dětem se více uplatnit na pracovním trhu).

3.2.2. Sociální

Sociální důvody reemigrantů se váží na to, jak obyvatelé přijímající země reagují na emigranty. Zda je přijali nebo jestli k nim projevují určitou agresi nebo diskriminaci. Toto jednání ze strany majority může vést k tomu, že se lidé, vydají do místa svých předků, aby znovu našli svoji domovinu. Důvodem však může být i prostá vůle žít ve společnosti, kterou považují za „svoji“.

3.2.3. Politické

Reemigrace může také souviset se změnou politické situace, jak v zemi, ve které právě žijí tak změna politické situace země, ze které přišli. Tento důvod se také může odvíjet od toho proč daní lidé emigrovali v první řadě. Může zde také vznikat nátlak ze strany politických aktérů v zemi do které emigrovali.

Tento příklad jde jasně vidět na reemigraci po první světové válce, kdy vznikají národnostní státy a mění se státní zřízení. Po druhé světové válce tento fakt hraje velkou roli v tom, proč například Volyňští Češi reemigrovali do Československa.

3.2.4. Ekologické

Jak se později v této práci přesvědčíme, důvody mohou být i ekologické. V tomto případě mohou lidé reemigrovat kvůli ekologickým katastrofám. Příkladem této reemigrace je

---

³ Šubr, M. and Procházka, M., 2018. Polarization-and angular-resolved optical response of molecules on anisotropic plasmonic nanostructures. *Nanomaterials*, 8(6), p.418.

Havárie jaderné elektrárny v Černobylu, kdy u Volyňských Čechů vznikla iniciativa o reemigraci do České a Slovenské Federativní Republiky.

2.2. Identita

Vycházím z výkladu T. H. Eriksena, který rozlišuje identitu relační a situační. Identitu chápe jako proměnlivou v závislosti na situaci, v níž se její nositel nachází, a ke komu sebe, a svou identitu vztahuje. Sebeidentifikaci jedince pak vidí jako proces závislý na skupině, k níž náleží, na zachování hranic mezi vlastní skupinou a jinými, ale také s tím, jak se etabluje.⁴

2.3. Kulturní identita

Tento pojem je jeden z nejdůležitějších v této práci, a tak je na místě zodpovědět otázku: co je to kulturní identita?

Výklad pojmu kulturní identita je stejně nejednoznačný jako když tento pojem rozložíme. Definice slova identita je nejednoznačný a stejně tak pojem kultura, o kterém se nadále vedou spory. Např. J. Beneš kulturní identitu definuje jako „vědecky poznáný a vymezený prostor hodnot a znaků, dochovaných v autentické podobě výtvorů a relací mezi nimi...jako výraz své osobité kultury a společenského vědomí.“ Naproti tomu L. Michálek tento pojem používá k „popisu souboru sdílených norem, hodnot, historie a jazyka, který vymezuje skupinu lidí jako takovou, se kterou se jedinec skrze tento soubor identifikuje.“⁵

Ve své práci výklad pojmu kulturní identita přejímám od Jana Assmana. Assman kulturní identitu spojuje s kulturní pamětí: “Pod pojmem kulturní paměti shrnuje soubor navracejících se textů, obrazů a rituálů, jenž je vlastní každé společnosti a každé epoše; „péčí“ o ně skupina ustaluje a zprostředkovává svůj vlastní obraz, především (nikoli však výlučně) kolektivně sdílené vědění o minulosti, o něž skupina opírá vědomí své jednoty a jedinečnosti.”⁶

Podle Assmana každé kolektivní identitě náleží určitá kulturní formace či tvar. Může to být např. písmo ale také třeba rituál a tak dále. Čím je daná kultura rozvinutější jsou důležitější

---

⁴ Eriksen, T.H., 2007. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Triton. S.64-68

⁵ Michálek, L. *Kulturní identita*. Dostupné z: MedKult, upmedia.cz).

⁶ Assmann, J., 2001. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Prostor.

její instituce, které pomáhají lidem tuto kulturu pochopit. Skupina sama udržuje a vytváří svojí kulturní identitu.

Assman dokládá, že kulturní identita je proměnlivá v čase i v prostoru. V návaznosti na tradice a zvyky, se může projevat různě. Rozdíly můžeme například vidět v tom, jak se daná kulturní identita vztahuje k historii a paměti, ale také tím, jak se na danou věc rozvzpomíná.

2.2. Tradice

Podle B. Loewensteina: „Při tvorbě skupinového vědomí vždy rozhodovala vůle, fikce, projekce a v neposlední řadě zfalšovaná kolektivní vzpomínka.“⁷

Při interpretaci tradicích a zvyků budu navazovat na Hobsbawma a jeho knihu *Vynalézání tradice*. Tento výklad mi přijde nejvíce relevantní ke zkoumanému tématu.

Tradice, i když se zdají staré, vznikali v devatenáctém a osmnáctém století. Předmětem a charakteristikou tradic je invariance. „Sítě konvencí a rutin nejsou „vynalézané tradice“, protože jejich funkce, a tedy i jejich odůvodnění, jsou spíše technické než ideologické“.⁸ Na vzniku nových tradic se podílí také minulost, kdy z ní vybíráme „materiál“ pro vznik. Některé nové tradice mohou být nabalovány na ty starší. Někdy je možné tradice vymyslet v návaznosti na staré oficiální rituály (symbolika; morální bádání).

Tradice se konstruují především z těchto důvodů: zaprvé „ustavují a legitimizují status nové autority“, za druhé „navazují/symbolizují sociální soudržnost a příslušenství ve společnostech, skutečných či uměle vytvořených.“ a konečně za třetí “socializují člena společnosti a vštěpují mu názory těchto společností, systémy hodnot a vztah k prostředí”⁹

2.4. Zvyk

Naproti tomu zvyk Hobsbawm definuje jako jev, který: „vévodí tzv. „tradičním“ (preindustriálním) společnostem.“¹⁰ „Zvyk si nemůže dovolit být invariantní.“¹¹

---

⁷ Loewenstein, B., 1995. *My a ti druzí/Us and the others. Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, pp.187-200. str. 51

⁸ Hobsbawm, E. and Ranger, T. eds., 2012. *The invention of tradition*. Cambridge University Press. Str.3

⁹ Tamtéž str.2

¹⁰ Tamtéž str.2

¹¹ Tamtéž str.2

Hobsbawm definuje rozdíl mezi zvykem a tradicí je takový, že: tradice je to co si daný člověk například obléká jako je kroj, a poté další věci co můžeme považovat za formality x zvyk je to co dělají soudci v rámci zvykového práva. Změna či úpadek zvyku tak mění tradici.

3. Volyňští Češi

Byla to nejpočetnější národně nejzachovalejší skupina reemigrantů. Na Volyň se Češi odstěhovali již za Rakouska-Uherska (Rakousko-Uhersko a Volyň sdílely hranice); byla to bývalá carská gubernie. Volyň byla přibližně stejně velká jako Čechy. Do této oblasti v roce 1868 směřovala emigrace Čechů, kteří do této lokality směřovali kvůli nedostatku zemědělské půdy a bídě, která v této době v Rakousku-Uhersku panovala. Velký význam pro tuto emigraci bylo zrušení severovýchodní Čech v prusko-rakouské válce v roce 1866.

Tuto reemigraci ovlivnilo několik osobností: František Palacký, František Příbyl a Josef Oličén. Tyto osobnosti se zasadili, aby tato emigrace byla uskutečněna. Čechy do oblasti ruské Volyně lákaly hlavně příznivé ceny za půdu, které byly několikrát menší než na území tehdejších Čech. V této době se prosadilo heslo: “Za chalupu grunt” (František Příbyl).¹²

3.1. Změny v životě emigrantů

Migrace znamená nutnost adaptace na novou krajinu a obyvatelstvo, které mluví jiným jazykem a mělo jiné zvyky a tradice. Češi se ale již od začátku oddělovali od místního obyvatelstva už jen tím, že uplatňovali jiné způsoby pěstování, a sázeli i jiné plodiny než místní obyvatelstvo. Jedná se například o cukrovou řepu, jeteloviny, olejnaté rostliny a zejména chmel. Z toho se dá konstatovat, že emigranti se tady již na začátku zajímali spíše o zemědělskou výrobu, která byla význačným a symbolickým faktorem i v následujících generacích a začala upadat až v pozdějších dobách, kdy lidé začali hledat práci ve městech a v továrnách.

3.2. Náboženství

Čechům se již ze začátku musela připustit náboženská a národnostní tolerance. Na Volyni byla hlavní pravoslavná církev, ale Češi, kteří do této lokality směřovali byly převážně katolíci. Podstatná část z nich ale později přestoupila na pravoslavnou víru, někdy dokonce i tyto lidé přijali také nová jména.

---

¹² Hofman, J., 1995. Češi na Volyni. *Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, Praha.*

V pozdějších generacích a při rozšíření národnostně smíšených párů se pravoslavná církev stala dominantní skoro u celého českého obyvatelstva v této lokalitě. Většina ale českého obyvatelstva nedodržovala pravoslavné svátky. Spíše se tato víra konstruovala hlavně okolo aktu pokřtění dítěte. To se v pozdějších dobách stalo určitým zvykem, který je dodržován do dnes.

3.3. Jazyky

Češi, ale byly v jisté výhodě, jelikož ukrajinština je slovanský jazyk, který není tak vzdálený od češtiny, navíc, většina těchto Čechů uměla i hovorovou polštinu. Nevznikal zde tak problém, který by zasahoval do komunikace.

Dnes v oblasti, kde se původně usídlili Volyňští Češi, se mluví hlavně ukrajinsky. Česky zde mluví pouze starší generace. V Česku, ale nastává opačný problém reemigranti umí jak česky, tak i rusky a ukrajinsky, ale jejich děti mluví převážně česky a měli možnost naučit se ruštinu pouze ve školách. Tento stav nastal díky tomu, že nejstarší generace reemigrantů kladla velký důraz na to, aby jejich vnoučata uměli jenom česky, ale jelikož jak poté bude nastíněno v kapitole pojednávající o zkoumané skupině, toto dělali pro jejich „ochranu“.

3.4. Uzavřené lokality

Česká komunita na Volyni původně žila v uzavřených lokalitách, kde probíhali sňatky pouze mezi členy této skupiny. Později ale byly čím dál tím víc častější sňatky mezi Ukrajinci a Čechy, které způsobily do velké míry prolínání ukrajinských a českých tradic a zvyků. Češi si ale nadále uchovali jisté vlastenectví, které vyústilo v to, že stále rozdělují mezi Českými a Ukrajinskými zvyky a tradicemi.

3.5. Reemigrace

Po první i druhé světové válce reemigrovala podstatná část Volyňských Čechů. Po první světové válce byly jejich důvody hlavně vlastenecké, protože se zformovala první Československá republika. Po druhé světové válce se stěhovali hlavně proto, že tato část, která před druhou světovou válkou patřila Československu připadla do rukou Sovětského svazu. Později v letech 1991-1993, reemigrovali kvůli havárii v černobylské jaderné elektrárně. Tato práce se zaměřuje hlavně na tuto skupinu obyvatelstva.

V této oblasti Volyně ale i nadále žijí Češi, kteří se nechtěli odstěhovat, nebo nesplňovali podmínky pro návrat do Československa.

4. Nástin historie Malé Zubovščiny

Malá Zubovščina je vesnice nacházející se v Žitomirské oblasti na západní Ukrajině. Vznikla v době kolektivizace¹³. Byla založena v roce 1870, na zelené louce.

Od 70. let 19. století se začala proměňovat etnická skladba této vesnice, jelikož se sem začali stěhovat čeští emigranti z Rakouska-Uherska. Důvodem této emigrace byl nedostatek zemědělské půdy.

4.1. Specifika obce

V knize Kyjevské gubernie z roku 1895 se objevuje několik nemocí jako spalničky, černý kašel, spála a tak dále. Z toho je jasně viditelné že v této obci byla velice malá dostupnost zdravotní péče. Kolchozní nemocnice se zde postavila až roce 1938. Poté v roce 1941 zde byla založena obvodní nemocnice.¹⁴

4.1.1. Dostupnost pracovních míst

Informátoři potvrdili, již dříve nalezené poznatky z literatury,¹⁵ že byl zde problém s dopravním spojením, když odjížděli do práce. Lidé v této oblasti později začali pracovat ve městech, a tak museli začít vstávat v brzkých hodinách, aby se dostali v čas do zaměstnání.

4.1.2. Zaměstnání

Volyňští Češi se v této lokalitě věnovali převážně zemědělství, ale podle informátorů se tato skutečnost postupem času měnila. První generace reemigrantů se dle informátorské skupiny zabývala i jinými pracemi. Rodinní příslušníci informátorů, ale i někteří samotní informátoři například pracovali na Volyni v porcelánkách. Přesto stále ale měli zahrady a pomáhali na menších polích svých příbuzných během volného času.

4.2. Statistické údaje o počtu Čechů žijících v této oblasti

V roce 1891 tato obec měla dle katastru 337 obyvatel. Na přelomu stoletích to pak bylo již 415. Většina místních obyvatel v této době pěstovala obilí. Od vzniku obce až do 20. let 20. století zde byly pouze národnostně homogenní páry. Což přispělo k tomu, že většina Čechů stále uměla česky a dodržovala tak i české tradice a zvyky. Významnou změnou pro

---

¹³ “Před kolektivizací byla kolonie Zubovščina tvořena českými hospodářstvími typu chutoru. Pod nátlakem vlády obyvatelé chutoru rozebrali své hospodářství a přestěhovali se do centra kolonie” (Str. 43; České stopy na Ukrajině)

¹⁴ Vaculík, J., 2018. Turek, Vladimír–Kovalenko, Serhij: České stopy na Ukrajině. Dějiny české vesnice Malá Zubovščina. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018. 592 s.

¹⁵ Tamtéž

tuto komunitu tak bylo, že se v této lokalitě později začali vyskytovat národnostně smíšené páry (Volyňští Češi a Ukrajinci). Tato změna znamenala, že se zde začali ve větší míře prolínat české a ukrajinské zvyky a tradice.¹⁶

4.3. Spolková činnost

V roce 1878 zde vznikla první budova kde se emigranti mohli scházet, a to byla hospoda. Později se jejich setkání začala organizovat ve formě plesů a díky tomu se zde začaly zakládat i dechové kapely. Byl zde založen symfonický orchestr, jelikož velká část Čechů, kteří zde žili, uměla hrát na hudební nástroj.

Na Volyni se pořádal i ples Holčenská (viz. Holčenská/8. březen), který byl organizován ženskou radou. V kulturním domě byl poté také organizován Nový Rok (viz. Nový rok/Vánoce).

Základem obživy zde byla zemědělská práce. Vedle obilovin, zde Volyňští Češi začali také ve větší míře pěstovat chmel, a kolem roku 1922 zde začali zakládat i chmelařský spolek.

4.4. Školství

Ze začátku zde nebyly učitelé, a tak se obvykle děti učili ve skupinkách od nejvzdělanějších členů komunity. Škola zde byla otevřena 1. 3. 1888. Ze začátku se zde vyučovalo v češtině. Bohužel se ale nedochovali záznamy o tom, kdo tam učil. Češi zde také dovolily, aby děti byly vyučovány křesťanství dle pravoslavné církve.

Později ale s nárůstem národnostně smíšených párů začali jejich děti chodit do ukrajinských škol a školek, kde se mluvilo hlavně ukrajinsky a rusky. Děti těchto párů tak mluvily česky pouze doma nebo s rodinou ze strany českého rodiče.¹⁷

4.5. Náboženství

Češi sem zde přijeli jako katolíci, ale spousta z nich se zde překřtilo na pravoslavné křesťany. Někteří si po křtu i změnili jména. Kněz, který zde kázal, dojížděl z vesnice Nováky. Menší část emigrace, ale zůstala katolíky. Ti poté dojížděli do kostela v Ušomiru.

18

---

¹⁶ Hofman, J., 1995. Češi na Volyni. *Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, Praha.*

¹⁷ Brouček, S., Uherek, Z. and VALÁŠKOVÁ, N., 1995. Adaptace přesídlenců v české společnosti. *Český lid*, pp.1-17.

¹⁸ Vaculík, J., 2018. Turek, Vladimír–Kovalenko, Serhij: České stopy na Ukrajině. Dějiny české vesnice Malá Zubovščina. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018. 592 s.

Postupem času ale začalo přibývat Volyňských Čechů, kteří byli pokřtěni jako pravoslavní. V dnešní době Volyňští Češi stále nechávají své děti pokřtít v rámci pravoslavné církve Popem, ale spíše to sami popisují jako ustálenou tradici než víru, která je dodržovaná.

4.6. Důvod reemigrace z této oblasti

První důvod pro velkou a organizovanou reemigraci se dostal na světlo po druhé světové válce, kdy se tato část stala součástí Sovětského svazu. Pozemkové reformy a prosazování komunismu v této době přivedlo již několik stovek reemigrantů zpátky do Československa, protože viděli v tomto státě větší jistotu.

Druhá velká vlna migrace z této oblasti nastala po havárii v Černobylské jaderné elektrárně roku 1986. Tato oblast byla zamořená, a proto vznikala iniciativa o návrat do tehdejšího Československa, ze strany zde žijících Volyňských Čechů (více k tomuto tématu je v kapitole, která pojednává již o zkoumané skupině reemigrantů).

4.7. Češi, co stále žijí na Volyni

V dnešní době ne všichni, co se identifikují jako Češi žijí stále na Volyni, mluví česky. Čeština se dnes v této lokalitě dochovala pouze u nejstarší části generace, která zde žije. Mladší generace je dnes již silně ovlivněna ukrajinštinou. Pro toto město odstěhování po černobylské havárii v podstatě znamenalo zánik české kultury v této oblasti, jelikož jediní lidé, kteří si na češtinu a vůbec na české zvyky a tradice pamatují jsou staré babičky.

5. Reemigrace z let 1991 - 1993

Zkoumaná skupina reemigrantů pocházela z Malé Zubovštiny v Žitomirské oblasti. Přistěhovali se do České a Slovenské Federativní Republiky v roce 1991, na základě pozvání Československého prezidenta Václava Havla. Toto pozvání mělo hned několik důvodů; hlavním důvodem byla havárie v Černobyli, Volyňští Češi se obávali žít v zamořené oblasti, vznikala tak v této komunitě snaha o návrat. V únoru roku 1990 proběhlo setkání Volyňských Čechů a Václava Havla na kterém se oficiálně předala tato žádost. Federální vláda ve stejném roce v říjnu pak schválila reemigraci Volyňských Čechů do České a Slovenské Federativní Republiky. Dalším důvodem této reemigrace byla nestabilita a následný pád SSSR, který znamenal změny v státním uspořádání. Začínaly se formovat národní státy a Volyňští Češi po následném pádu SSSR neměli žádnou státní

příslušnost¹⁹ proto po návratu do Československa mohli svobodně přijmout československé občanství.

5.1. Požadavky, které reemigranti museli splnit

Vzhledem k velkému zájmu o reemigraci, museli Volyňští Češi splnit několik kritérií, aby mohli reemigrovat. Jedním z kritérií bylo prokázání trvalého bydliště v zamořené oblasti po Černobylské havárii (okolí Malé Zubovštiny). Dalším kritériem byl důkaz o tom, že jeden z manželů má českého předka v přímé pokrevní linii. Toto kritérium podtrhovalo fakt, že v této době existovalo již mnoho národnostně smíšených manželství mezi Volyňskými Čechy a Ukrajinci. Obvykle tak reemigrovali spíše nukleární rodiny, a tak informátoři i v dnešní době mají příbuzné na Ukrajině z jedné strany rodiny.

5.2. Karanténa

Reemigrace začala v dubnu roku 1991. V tento měsíc přijeli do Československa mladší generace (informátorům z této generace bylo cca. 12–15 let). Měsíc strávili v karanténě ve výcvikovém středisku civilní obrany v Hodovízi. V této době se tato generace učila česky, pokud tento jazyk již plynule neuměla. Důvodem bylo to, že ve školách, školách a na úřadech dříve mluvili ukrajinsky nebo rusky, když mluvili česky bylo to pouze doma, nebo v rámci rodiny. Někteří informátoři dokonce vypověděli, že dříve, než přijeli do Československa nemluvili aktivně česky a češtinu uměly pouze pasivně. O měsíc později přijeli rodiče informátorů, kteří v karanténě strávili přibližně týden. V této době reemigranti museli projít zdravotními prohlídkami, které se uskutečnily ve Fakultní nemocnici v Praze na Vinohradech.

5.3. Nový domov

Informátoři poté byly přestěhováni na Rovnou u Sokolova. Celkově se v této lokalitě usadili cca 101 lidí a bylo zde okolo 33 domácností. Měli zde byty v panelových domech, po odcházejících sovětských vojácích, které už měli základní vybavení. Tato skutečnost je celkem významná, protože podle výpovědí informátorů museli většinu svého majetku nechat tam kde dříve bydleli. Sebou si brali pouze to, co dokázali unést a některé z těchto věcí stále vlastní. Například jsou to formy na cukroví, mlýnek na maso, zrcadlo atd.

---

¹⁹ Vaculík, J., 2018. Turek, Vladimír–Kovalenko, Serhij: České stopy na Ukrajině. Dějiny české vesnice Malá Zubovština. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018. 592 s.

Pracovně produktivním reemigrantům byla zajištěna práce v porcelánce (už měli dřívější praxi) v Nové Roli, kam dojížděli pomocí autobusové hromadné dopravy. Ta byla nejdříve zadarmo, později se ale za ní muselo platit. Dostali také první měsíc příspěvky, než se zabydlí a dostanou výplatu.

Děti v září začaly chodit do školy v nedalekém městě. Po nástupu ale nenastoupili do ročníku, ve kterém by normálně pokračovali, ale do toho, který zameškali během pobytu v karanténě. Studenti měli ve škole úlevu v českém jazyce a českých dějinách. Informátoři vypověděli, že pociťovali, že v jiných předmětech na tom byli lépe než jejich spolužáci vyrůstající v Česku.

Od spolužáků a učitelů se jim dostalo pozitivní reakce. Informátorka vypověděla, že jejich snadné přijetí bylo asi ovlivněno nejspíše tím, že byly ve skupině. Poté co nastoupily na střední školy začali se setkávat i s jistou nenávistí, kdy je lidé nepovažovali za Čechy, ale za Ukrajince nebo Rusy.

Děti informátorů mi také pověděli, že i dnes někteří učitelé poté co zjistili, že jejich rodiče mají ukrajinský přízvuk, se začali k nim chovat jinak, než se chovali doposud. Já osobně jsem se stou to reakcí setkala ve třetí třídě základní školy.

5.4. Pomoc pro reemigranty

Pomoci se jim dostalo ze strany pravoslavné církve. Do této lokality dojížděl Pop z Františkových lázní z chrámu sv. Olgy. Všichni informátoři vypověděli, že jsou pokřtěni v rámci pravoslavné církve. V dnešní době již nedodržují pravoslavné svátky, ale stále nechávají pokřtít svoje děti, kvůli tradici. Humanitární pomoci se jim dostalo také ze stran neziskových organizací například Červeného kříže.

5.5. Změny v životě reemigrantů

Reemigranti si prošli v průběhu života různými změnami: díky tomu, že uměly česky a že většina reemigrantů se již od začátku identifikovala jako Češi, se rychle adaptovaly a zařadily do české společnosti; co se týče rodinných vztahů, tak ty jsou dále konstruovány s důrazem, že jejich hlavní opora je rodina, což souvisí s jejich zkušeností reemigrace, kde jejich hlavní opora byla právě rodina. Přes tuto pozitivní zkušenost s českým okolím se ale někdy tato skupina setkává i s nepochopením. Informátoři umí plynule rusky i ukrajinsky, což se někdy setkává s nenávistí ze strany jejich kolegů v práci i náhodných lidí, kteří poté mají předsudky vůči této skupině. Přisuzují jejím členům jiné národnosti, než ve skutečnosti mají.

Díky tomuto faktu, ale rychleji navazují kontakty v rámci pracovního prostředí. Dnes v Karlovarském kraji přechodně žije podstatná část ukrajinského obyvatelstva, která sem přijela za prací. Není zde totiž jazyková bariéra. Navíc všichni informátoři s radostí vzpomínají na své dětství na Volyni.

5.6. Sebeidentifikace reemigrantů

5.6.1. První generace

Jejich sebeidentifikace se v průběhu let měnila. Jeden informátor vypověděl, že když přijel do České a Slovenské Federativní Republiky identifikoval se jako Ukrajinec, jiný naopak tvrdil že se již identifikoval jako Čech. To se v průběhu let změnilo a většina Volyňských Čechů se dnes identifikuje dle etnické příslušnosti jako Češi, dle skupinového příslušenství jako Volyňští Češi a podle státního příslušenství jako občané České republiky. Obvykle se ale v této komunitě můžeme setkat s tím, že se identifikují jako Češi, ale distancují se od současné české společnosti.

5.6.2. Druhá generace

Druhá generace reemigrantů má z pravidla dokončenou střední školu s maturitou, a na rozdíl od jejich předků, kteří se orientovali hlavně na zemědělství, je dnes jejich pracovní orientace různá. Jejich sebeidentifikace je stejná jako u první generace.

5.7. Kontakty

Informátoři vypověděli, že nadále udržují kontakty se svými ukrajinskými příbuznými, ať už pomocí korespondence, nebo pomocí vzájemných návštěv. Takže stále přicházejí do kontaktu s ukrajinskou kulturou ať už přímo či nepřímo. Někteří informátoři jsou i ve spojení se svými dřívějšími ukrajinskými spolužáky pomocí sociálních sítí, kde se později našli. Nemají ani problém navazovat kontakty v rámci českého prostředí.

5.8 Shrnutí vymezení skupiny informátorů

Informátoři pocházejí z Malé Zubovštiny v Žitomirské oblasti. Přistěhovali se to České a Slovenské Federativní Republiky v roce 1991. Informátoři dnes žijí v Karlovarském kraji a pocházejí z jedné rozšířené rodiny. Průměrný věk ve skupině je 45+ let. Z pravidla mají dokončenou střední školu s maturitou. Jejich pracovní orientace je různá. Všichni informátoři jsou pokřtěni v rámci pravoslavné církve. Sebeidentifikují se dle etnické příslušnosti jako Češi, dle skupinové příslušnosti jako Volyňští Češi a podle státního příslušenství jako čeští občané. Většina informátorů žije v manželském svazku. Jejich příbuzní pocházejí z Německa, Ukrajiny a Česka. V dnešní době jejich příbuzní ale žijí

například i v Kazachstánu, Španělsku nebo ve Velké Británii, jelikož jejich rodiny jsou obvykle více početnější. Informátoři vypověděli, že jejich prarodiče měli okolo 3-6 dětí. V rámci empirického výzkumu pak bude také popsáno jak vnímají své rodinné vztahy.

6. Metodologie

6.1. Výzkumný problém a otázky

V této práci se věnuji dynamice kulturní identity Volyňských Čechů, kteří reemigrovali roce 1991. Zaměřím se přednostně na tradice, zvyky a životní události i aspekty každodenního života jednotlivých informátorů, které jsou ovlivněny jejich kulturní identitou a zároveň ji i formulují.

6.1.1. *Moje výzkumné otázky zní:*

Které kulturní praktiky jsou signifikantní pro sledovanou skupinu Volyňských Čechů?

Jak jejich reemigrace ovlivnila to, na co dávají důraz ve svém každodenním životě?

Co oni sami pokládají za důležité v rámci své kulturní identity?

Přesněji mým záměrem bylo, zjistit co dělá Volyňskými Čechy Volyňské Čechy. Zda v této skupině došlo k asimilaci a čím je tato skupina informátorů jedinečná či unikátní. Jak kulturní identita ovlivňuje jejich život a jak je u této skupiny formulována.

6.1.2. *Dílčí cíl:*

Popsat a analyzovat tradice a zvyky doložené v paměti sledované skupiny.

Zaznamenat to, jak jednotlivé praktiky a činnosti v dnešní době fungují.

Zjistit, jak sledovaná skupina Volyňských Čechů vidí sebe sama.

6.2. Výzkumná strategie

Ve svém výzkumu jsem použila kvalitativní metodu výzkumu, protože otázky, které si kladu jsou specifické a zaměřené na jednotlivce jedné skupiny. Kdy zde můžeme vidět jisté proměnné v tom, jak daní informátoři odpovídají, nebo v tom co považují za vlastní a co za vlastní sice nepovažují ale přesto i nadále praktikují.

Narativní rozhovory s jednotlivými informátory mi přinesly mnoho informací a ukázaly řadu směrů kam by se tato práce mohla ubírat. Zároveň mi ale tyto rozhovory poskytly také porozumět tomu, co vidí informátoři sami a co vidí jako důležité a má podle nich cenu zkoumat. V této fázi jsem se snažila zjistit co možná nejvíce a neustále jsem tyto informace analyzovala a přezkoumávala jejich relevantnost pro můj výzkum

Již dříve jsem si i zúčastnila některých událostí, které Volyňští Češi praktikují, proto jsem je mohla i lépe poznat a dotázat se na tyto praktiky.

6.3. Technika sběru dat

Pro můj výzkum jsem použila jak narativní, tak i polostrukturované rozhovory. Narativní rozhovory mě dovedly k tomu, co je v této skupině možno zkoumat, a pak pomocí polostrukturovaných rozhovorů jsem zjišťovala, jestli daná informace je spíše specifická jen pro jednoho informátora nebo pro více. Obvykle jsem se snažila tyto rozhovory vést pouze s jedním informátorem, ale jak už jsem uvedla dříve, Volyňští Češi kladou silný důraz na rodinu. Obvykle byly proto moje rozhovory uskutečněny s více informátory naráz, především ovšem v rámci nukleární rodiny.

Většinou rozhovory byly vedeny v bytech nebo domech informátorů. V rámci dodržování vládních nařízení jsem ale i některé musela vést přes videohovory prostřednictvím Facebooku nebo na Skypu. Vždy jsme se navzájem viděli a mohli spolu komunikovat do takové míry, že výzkum nebyl nějak zásadně ochuzen.

Většinu narativních rozhovorů jsem si nahrávala. Zbytek byl veden spíše neformální cestou, kdy se informátoři mohli lépe rozmluvit. Nedávali si tolik pozor na to, co říkají i když byli srozuměni s faktem, že materiál použiji v mé bakalářské práci. Při těchto rozhovorech jsem pocítovala, že se na jednu stranu báli i říct věci, kterými si nebyly jistí a nechtěli mě nějak klamat.

Tohoto faktu jsem si byla vědoma, a proto jsem si pak jednotlivé informace ověřovala v rámci polostrukturovaných rozhovorů.

6.4. Výběr vzorku

Pro svůj výzkum jsem si vybrala homogenní skupinu informátorů. Jak jsem již výše napsala informátoři pocházejí z jedné rozšířené rodiny, což mi pomohlo v rámci navazování kontaktů mezi jejími jednotlivými členy. Vzhledem k tomu, že všichni informátoři reemigrovali ve stejný rok a usadili se ve stejné lokalitě, jsem se mohla ponořit více do hloubky zkoumaného problému. Nebylo zde tolik proměnných, které by ovlivňovaly či více zkomplikovaly můj výzkum.

Na druhou stranu by se dalo říci že si i informátoři do jisté míry vybrali mě. Jakmile jsem se zmínila před nimi, že píšu bakalářku na toto téma, byli ochotní si se mnou o tomto tématu promluvit. Samozřejmě jsem se setkala i s tím, že mi informátoři říkali, že nic neví,

ale když jsem s nimi strávila jistý čas povedlo se mi získat důležité informace pro tento výzkum. Přestože říkali, že nic neví, byly ochotni mi s mým výzkumem pomoci, jak jen mohli.

6.5. Analýza sběru dat

Východiskem analýzy sběru dat byla předchozí fáze sběru dat, kdy jsem již během narativních rozhovorů, hledala společný jmenovatel pro nabízené téma. Na začátku výzkumu jsem měla stanovenou pouze skupinu informátorů, o které se budu zajímat. Až poté ze zjištění, které jsem provedla a zorientovala jsem se v těchto informacích, jsem se zaměřila na téma, které se zde nabízí.

Dále jsem sledovala, jak jednotliví informátoři reagují na mou osobu. S ohledem na jejich reakce jsem změnila to, jak jsem vedla rozhovory a přestala jsem je nahrávat. Při rozhovorech jsem si nadále dělala jen heslovité poznámky, abych poté až budu tuto práci vypracovávat, se mohla rozvzpomenout na fakta, které mi sdělily. Když jsem rozhovory nahrávala obvykle se, ale také stávalo, že jsem přestala s dotazováním a informátoři měli pocit, že již nemluví o výzkumu, řekli podstatná fakta, která jsem poté ve výzkumu použila.

Cílem a východiskem analýzy mělo být nalezení dynamiky proměny kulturní identity informátorů, a zjištění, jak s identitou jednotliví informátoři pracují. Můj záměr byl, že jsem chtěla také v rámci tohoto výzkumu zjistit, jak jejich kulturní identita ovlivňuje nejen je samotné, ale i jejich potomky.

6.6. Prostředí výzkumu

Pro výzkum v této oblasti jsem se rozhodla, jelikož s pojmem reemigrace a samotných Volyňských Čechů se člověk v dnešní době tak často neseťkává. Díky lidem v mém příbuzenstvu mám ale přístup do komunity Volyňských Čechů, kteří reemigrovali do České republiky po r. 1991. Chtěla jsem tuto komunitu blíže přiblížit i někomu, kdo se s touto komunitou neseťkal nebo o ní ani neslyšel. Z vlastní zkušenosti jsem navíc zjistila, že otázka Volyňských Čechů a jejich reemigrace do meziválečného a poválečného Československa a také do České republiky není nějak výrazně probírána ve školních institucích i když z mého pohledu hraje významnou roli v českých dějinách. Můj výzkum v tomto ohledu jen tuto moji domněnku potvrdil, a tak doufám, že tato práce bude v tomto směru přínosná; i pro ty, co o této skupině lidí nikdy neslyšeli.

6.7. Etické otázky

Participace na tomto výzkumu byla u všech informátorů dobrovolná. Od všech informátorů jsem dostala informovaný souhlas, že to, co říkají mohu v rámci této práce použít. Dále jsem dostala i souhlasy na pořizování a použití fotografií, které jsou v příloze. Informátoři byli informováni že celý výzkum bude publikován anonymně, aby nemohlo dojít k nedorozuměním v rámci této skupiny, nebo k případným budoucím potížím, které by plynuly pro informátory z tohoto výzkumu. Informátoři byly také seznámeni s tím, že kdykoliv mohou z výzkumu odejít. Byly s nimi prodiskutovány i výsledky empirického výzkumu.

7. Emperický výzkum

Hlavním tématem mého výzkumu je dynamika kulturní identity, která je vytvářena v návaznosti na reemigraci a začleněním do české společnosti. Proto můj výzkum směřoval hlavně na tradice, zvyky a kulturní atributy, které jsou specifické pro tuto skupinu.

Nejdříve představím jednotlivé informátory a poté se zaměřím na jednotlivé zvyky, tradice, události a každodenní život informátorů jako celek.

7.1. Charakteristika informátorů

Anatol: 49 let, 2 děti, ženatý, mladší generace; nejvyšší dosažené vzdělání – střední škola s maturitou; poslední zaměstnání – řidič kamionu; pravoslavný; státní příslušnost ČR; příbuzní: Češi, Němci, Ukrajinci.

Věnceslav: 69 let, 2 děti, ženatý, starší generace; nejvyšší dosažené vzdělání – střední škola s maturitou; poslední zaměstnání – důchodce; pravoslavný; státní příslušnost ČR; příbuzní: Češi, Němci, Ukrajinci.

Jana: 47 let, 2 děti, vdaná, mladší generace; nejvyšší dosažené vzdělání – střední škola s maturitou; poslední zaměstnání – Nákupčí porcelánu; pravoslavná; státní příslušnost ČR; příbuzní: Češi, Němci, Ukrajinci.

Víra: 42 let, 2 děti, vdaná, mladší generace; nejvyšší dosažené vzdělání – střední škola s maturitou; poslední zaměstnání – servírka; pravoslavná; státní příslušnost ČR; příbuzní: Češi, Němci, Ukrajinci.

Viktor: 50 let, 2 děti, ženatý, mladší generace; nejvyšší dosažené vzdělání – střední škola s maturitou; poslední zaměstnání – řidič kamionu; pravoslavný; státní příslušnost ČR; příbuzní: Češi, Němci, Ukrajinci.

Vítek: 44 let, 2 děti, ženatý, mladší generace; nejvyšší dosažené vzdělání – Střední škola s maturitou; poslední zaměstnání – finanční poradce; pravoslavný; národnost ČR; příbuzní: Češi, Němci, Ukrajinci.

Všichni informátoři reemigrovali společně s jejich nukleární rodinou do Československa r. 1991. Zároveň pocházejí z rozšířené rodiny, ale někteří jejich příbuzní stále žijí na Ukrajině, jelikož všichni informátoři pocházejí z národnostně smíšených rodin. Všichni

informátoři navíc ovládají jak český, tak i ukrajinský a ruský jazyk na rovině rodilého mluvčího.

7.1.1. Rodinné vztahy

Pro můj výzkum je důležité zmínit také to, jak moji informátoři chápou rodinu a jak nazývají své příbuzné, jelikož by později při čtení mé práce mohlo docházet k nesrovnalostem v rámci této terminologie.

Informátoři se deklarovali jako skupina s pevnou strukturou a zvykově ustálenými rolemi jejich členů. Posun v rolích členů (a v návaznosti i v nazývání příbuzných vždy iniciovalo narození dítěte). Když se narodí dítě mění se i role jednotlivých rodinných příslušníků. V rámci rodiny tak nový rodiče začnou nazývat své rodiče prarodiči (z otce se stane dědeček a z matky se stane babička), kvůli tomu, aby se to později narozenému dítěti nepletlo. Tento generační posun respektují všichni: v rámci nukleární rodiny (orientační) rodiny i příbuzenské skupiny.

Víra mi o tomto řekla: “když se narodila moje dcera můj tchán i otec se stali dědečky a nechtěli jsme ji mást, tak jsme jim také tak začali říkat, a i když děti vyrostli tak jim tak stále říkáme...Mám i strejdu Věnceslava a všichni u nás doma, i můj manžel a děti mu říkají strejdo, abychom věděli o kom mluvíme, jelikož v této rodině jsou dost častá jména a pak vždy když je nějaká sešlost, a někdo se volá, otočí se tři lidi naráz.”

Informátoři kvůli zkušenosti s reemigrací kladou na rodinu velký důraz. Všichni se shodnou, že když si neví rady, obvolá se celá rodina. Dále mě všichni ujišťovali, že nezáleží na tom, jaký mají problém, rodina jim vždy pomůže. Všechno, co budu popisovat v následujících kapitolách, jen upevňuje jejich rodinné vztahy. Proto záměrně zdůrazňuji jejich pohled, jejich výklad. Vycházím z jejich hodnocení, které připisují kulturním jevům, situacím a vztahům, z nichž odvozují osobitost a specifičnost své skupiny v českém kulturním prostředí. V následujícím výkladu tedy nepopisuji podle kategorií etnografického výzkumu a etnologického výkladu kulturních a společenských jevů.

7.2. Velikonoce

Paměť na zvyklosti na Volyni: Na Velikonoce se pekli koláče a připravovali masité pokrmy. Na Velikonoční pondělí si pak muži pletli pomlázky z vrby, které zdobili barevnými stužkami. Ráno se scházeli, a po skupinkách chodili do domácností, kde šlehali děvčata a “říkali česky: “Pomlázka se čepejí, že ji žádný nevěří, dejte vajíčko malovaný

nebo bílý slepička vám snese jiný.”²⁰ Starší muži byly obvykle zvaní hospodářem na přípitek. Dostávali vařená vajíčka (barvená slupkami cibule), koláče, sladkosti, ovoce a později i peníze. Rodiny se také v tuto dobu chodili vzájemně navštěvovat.

Současnost: V dnešní době se tento svátek nijak významně nezměnil. Jak vypověděli informátoři, tak stále barví vajíčka slupkami od cibule.

Informátorka Věra poznamenala, že: “ Tento styl barvení vajíček je jednoduchý a časově ani není tak náročný. Vajíčka se dají do punčochy a ke každému vajíčku se dá i kousek nějaké rostliny. Vajíčka se poté uvaří v hrnci společně s červenou cibulí. Všechny informátorky vypověděly že takhle vajíčka barví, jelikož je to dle nich tradice, “dělali to tak naše maminky, a navíc je to přírodní a někdy se stane, že ty vajíčka prasknou, tak alespoň vím stoprocentně že to dětem nějak neublíží””.

Informátor Vítek zase řekl “U nás doma barvím vajíčka já...Obvykle když byly kluci malí jsme to dělali spolu, a i dnes mi někdy jdou pomoci...Vím, že je to spíše na Velikonoce ženská práce, ale já to dělám rád.”

Stále se také pletou pomlázky a košíky, to většinou dělají hlavně muži. Kteří poté chodí na koledu ke známým.

Informátor Anatol vypověděl: “obvykle dnes už pomlázky jsou doma a dávají se někam, teď ni nevím kam....obvykle k věcem na svátky, jako Vánoce, ale když kluk trochu vyrostne, tak si vždy udělá vlastní, když je starší.”

Informátor Viktor vypověděl, že: “Ty košíky na Velikonoce také mají později jiné využití, proto se pletou...když se jde na houby tak se potřebuje košík, bez toho by to nešlo.”

U velikonočních svátků se změnila hlavně jídla, Volyňští Češi v dnešní době již nepečou koláče, ale převážně pouze beránka. Jelikož byl tento svátek v zásadě totožný s tím českým nedocházelo zde k velké změně toho, co se děje dnes a tomu, co se dělo dříve.

7.3.Draní peří

Paměť na zvyklosti na Volyni: Tento zvyk byl podle informátorů také přivezen na Volyn z Čech. Dívky, které byly zralé na vdávání museli mít své vlastní peřiny. Ženy sedávaly kolem stolu a společně draly peří do peřin. Povlaky byly z bílé látky. Ukrajinci na rozdíl od

---

²⁰ Vaculík, J., 2018. Turek, Vladimír–Kovalenko, Serhij: České stopy na Ukrajině. Dějiny české vesnice Malá Zubovščina. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018. 592 s. 159

Čechů dělali dva polštáře a dávali do nich sekané peří. Peřinám vlastnoručně zhotoveným, Češi na Volyni přikládali velkou hodnotu; považovali je za nezbytnou součást nevěstiny výbavy. Někteří reemigranti si přivezli zpět do Čech polštáře.

Současnost: Dnes tento zvyk se uchoval pouze u starší generace, kdy informátorky vypověděly, že dostali v rodině zhotovené peřiny, když se vdávali. U mladších generací, ale tato tradice není jistá. Dle informátorů je v dnešní době jednodušší a praktičtější peřiny koupit, než je dělat. Tento fakt také může souviset s tím, že většina informátorů dnes žije v bytech a nemají přístup k potřebným materiálům pro děláání polštáře a peřiny. Taky mi bylo sděleno, že dnes, když někdo dostane darem peřiny je to spíše od rodiny z vesnice.

Informátorka Jana řekla: “Když jsem se vdávala tak jsem dostala peřiny, je to zvyk a bylo by divné, kdyby když přijde žena do domu manžela zde neměla nic svého.”

Informátorka Víra zase vypověděla: "Já jsem dostala peřiny jako svatební dar od příbuzných mého manžela, byla jsem za to ráda...Všichni u nás v rodině spí v peří...jakože jak se dnes dělá, že dětem se dává antialergické peřiny či co, to nemá smysl takhle budou mít jen v budoucnu problémy s alergiemi, a to jsem pro své děti nechtěla.”

7.4. Nový Rok/ Vánoce

Paměť na zvyklosti na Volyni: Na nový rok se nosily masky a kostýmy. Důležitými kostýmy byly Děda Mráz a Sněhurka, kteří nosili dárky dětem. Lidé měli doma borovice nebo smrky, které zdobili vatou, papírovými ozdobami, jablky, cukrovím atd. Děti dostávaly jako dárky ovoce nebo zeleninu; to co lidé přes rok potřebovali nebo chtěli se kupovalo během celého roku. Po svátcích se stromeček odstrojil.

“Za doprovodu orchestru vycházeli účastníci maškarního karnevalu, chodili, tancovali... kolem stromu, který byl v sále”²¹ atd. Probíhala zde soutěž, kdy porota oceňovala účastníky karnevalu, kteří vyhráli ceny.

Od 1. ledna se chodilo na koledu, ale koleda později probíhala i v jiné dny během vánočních svátků. Koledníkům bylo nabízeno pohoštění a starším i alkohol. Důležité při koledování byly také kostýmy.

Tento svátek na jednu stranu spojoval z našeho pohledu Vánoce a Nový rok.

---

²¹ Vaculík, J., 2018. Turek, Vladimír–Kovalenko, Serhij: České stopy na Ukrajině. Dějiny české vesnice Malá Zubovščina. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018. 592 s.163.

Současnost: Dnes Volyňští Češi slaví Vánoce 24. 12. Ty probíhají stejně jako ty české. K večeru obvykle okolo 4-6 hodiny se podává slavnostní večeře, která se skládá z obalovaných řízků a bramborového salátu. Samozřejmě každá nukleární rodina má vlastní recept na bramborový salát a liší se i v obalování řízků.

Informátorka Véra vypověděla: “To co je k pití, je obvykle různé, a to jaké je se odvíjí od každého člověka jinak. Někdo má víno, časté je i pivo a pro děti jsou obvykle zakoupeny rychlé špunty.”

Po večeři se rodina odebere do obývacího pokoje, kde je postavený stromeček a rozbalí si dárky. Mezi dárky se někdy objevují i ručně vyráběné věci od starší generace například pletené ponožky, které pak slouží jako takové bačkory, obvykle se ale tato generace nespolehá na to, že vyberou správný dárek, a tak dává svým dětem a vnoučatům peníze, aby si koupili, co potřebují.

Informátoři Véra a Anatol o Vánocích také řekli: “Na Ukrajině jsme Vánoce neslavily...To se dělá až teď dříve jsme dostávali dárky na Nový rok, a to bylo obvykle ovoce...jo, jo dostávali jsme mandarinky a pomeranče...Co se za ten rok potřebovalo se koupilo, takže jiné dárky ani v podstatě neměli smysl.”

Informátor Věnceslav se svojí manželkou řekli zase: “až když jsme přijeli do Česka tak se začali dávat dárky, jelikož všichni je tady dostávali a nechtěli jsme, aby se děti necítili nějak ochuzeni, jelikož se sejdou s kamarády a ty se jich zeptají co dostali a co oni odpovědí...Dnes jim ale dáváme spíše peníze, na co vymýšlet co potřebují, když si to mohou koupit sami a obvykle se i takhle skládáme, když dítě něco chce nebo potřebuje.”

Silvestr probíhá 31.12–1.1. zase v kruhu nukleární rodiny, kdy se udělají na stůl chlebičky, popíjí se a obvykle se sleduje nějaký film v televizi. S tímto svátkem je spojeno několik tradic: nesmí být pověšeno prádlo na věšáku a musí být uklizeno.

Většina informátorů jsou ale křtěny jako pravoslavní, a tak není divu, že poté slaví i pravoslavné Vánoce. Ty jsou ale méně okázalé než ty klasické české a obvykle se v rámci rodiny předá jen nějaký malý dárek, který dotyčnému udělá radost.

Informátorka Véra mi pověděla: “Nevím jak moji příbuzní, ale u nás doma se to dodržuje, je to takové milé, takové druhé Vánoce, které jsou jen a jen pro nás, jelikož nikdo v Česku je neslaví.”

7.5. Zelené svátky

Paměť na zvyklosti: Svátek svaté trojice se slaví padesátý den po Velikonocích. Tento svátek připomínal spojení Krista s trojjediným bohem. Spočíval v oslavování přírody. V této době se přes den uklízelo v domácnostech. Večer se poté tancovalo a slavilo.

Současnost: Dnes se dochovala jen ta část, kde se uklízí, jelikož by po těchto svátcích neměl být doma nepořádek. Na zelené svátky nesmí být dle informátorů pověšené prádlo.

Informátorka Véra řekla: “Já jsem hodně pověřivá, to přiznávám, moje rodina si už na to zvykla, a tak ani tyhle zvyky neporušují.”

Informátor Viktor řekl: “ Já jsem to naučil manželku, je hezké to vždy tady pořádně uklidit a navíc, jsou někdy i v tuto dobu kontejnery u baráků, a tak to můžeme vzít pořádně.”

7.6. Svatba

Paměť na zvyklosti na Volyni: Zásnuby se slavili s rodinami budoucích manželů. Zde se také domlouval datum svatby a organizační věci. K povinnosti ženicha patřilo koupit nevěstě šaty a všechny doplňky. Byly zde také dvě osoby muž a žena, které plnili funkce svědků a družeb. Jedním z jejich úkolů bylo rozdávání myrt a nabízení alkoholu hostům, než se vyjelo k obřadu.

Dívky na svatbách nosili myrty, které byly u každého doma. Podle toho, na jaké straně šatu byly připnuty, ukazovaly, zda je daná žena či muž zadaná/ý či nikoliv. Svatby se účastnila velká skupina lidí (cca 150–400 hostů). Později se svatby konaly v kulturním domě. Oddával je starosta obce. Samotný obřad byl spíše formalita, jelikož papíry o oddání byly předem podepsané.

Svatba trvala několik dní. Minimální doba byla 4 dny obvykle ale trvala i déle. Proto se z pravidla pořádaly jen dvě svatby do měsíce. Obřad se obvykle konal ve čtvrtek nebo v pátek. Poté se v sobotu jelo k nevěstě kde, již byly připravené stoly, a byla zde nejbližší rodina a přátelé nevěsty. Další den se jelo k ženichovi, kde byla nejlepší rodina a přátelé ženicha. Při přesunu od ženicha k nevěstě se nikdy nejelo stejnou cestou.

V teplých obdobích se svatby konaly venku, kdy se postavil stan. Během zimy se svatby pořádaly uvnitř, kdy se většina nábytku přestěhovala k sousedům. Každý měl na půdě stoly, ty pak byly používány na svatbách.

Pořádala se k této příležitosti i zabíjačka. Počet zvířat a jejich druh záležel na tom, kolik bylo hostů a také na tom co potřebovali kuchařky. Kuchařky se sešli z celé rodiny, práce se rozdělovali podle toho, jak daná žena uměla vařit. Dělali se jitrnice, tlačanky, pekli se koláče a vyvářelo se.

V dnešní době je průběh svatby podobný tomu v ČR. Svatba začíná ráno, kdy manželé dostanou požehnání od rodičů. To probíhá tak, že si budoucí manželé kleknou před své rodiče a ruce se jim obváží bílým šátkem.

Hosté, kteří neřídí mezitím dostávají alkohol, od družiček. Ženy i muži si dají na klopy myrtu tam, na kterou závisí podle toho, zda je daný člověk svobodný či zadaný (viz. Holčenská).

Informátorka Véra vypověděla: “Tady v Česku to tolik nevidím že by družičky nebo nevěsta rozdávaly panáky hostům, než se jede na obřad, ale u nás je to normální...Jsou to sice hosté, ale v dnešní době se svatby účastní hlavně rodina a přátelé, tak je to slušnost.”

Poté se jede na úřad (popřípadě do kostela), kde probíhá obřad. Po obřadu se dá ženichovi na krk chomout jako symbol toho, že je od této chvíle ženatý. V tuto chvíli také manželé pro štěstí rozbijí talíř a střepy, poté společně, se svázanými rukama uklidí.

Informátorka Jana řekla: “Moje svatba probíhala v pravoslavném kostele, ale pak jsme stejně museli jít na úřad podepsat papíry.”

Informátor Anatol prohlásil: “Moje svatba byla na úřadě, obvykle se tak teď dělá. Dřív na Ukrajině to zase bylo v kulturním domě.”

Informátorka Véra řekla: “Moje svatba byla na úřadě, je to jednodušší než ta v kostele, bylo mi v té době 19 a byla jsem čerstvě po maturitě, a ještě jsem do toho zjistila že jsem těhotná čtrnáct dní před svatbou...největší škoda, že jsem nemohla pít. Měla jsem totiž speciální panáky, kde byla jen voda a vždycky, se říkalo, že tenhle je můj, abych náhodou nepila.”

Následně na to se jede na hostinu, kdy se novomanželé navzájem krmí dortem a v tuto chvíli se také koná oběd. Následně se jde tancovat a pít. Někdy se svatby přesunou i k novomanželům domů, kde všichni hosté jedí a pijí (oblíbený alkohol, který nesmí chybět je vodka).

Z videa, které zachycuje svatbu Víry a jejího manžela (které jsem měla možnost shlédnout u nich doma) jsem pochytila také to, že novomanžel vezme novomanželku do náruče a přenesení jí přes práh domu. Poté oba manželé vypijí s propletenýma rukama panáka.

Když jsem na toto zeptala informátorky Jany odpověděla mi: “Jo to se dělá, na to jsem málem zapomněla...ono se to dělá pokaždý, je to pro štěstí, navíc ty propletené ruce symbolizují jejich nynější spojení, jakože manželů.”

Na konci svatby probíhá odčepování, kdy se nevěsta posadí ženichovi na klín a sundá si závoj a ženichovi myrtu, zpívá se k tomu i speciální písnička. Poté všichni hosté hodí myrtu do košíku. Jeden z hostů si jí obvykle pro srandu nesundá. Je proto posazen na židli a je slavnostně odčepován.

Informátorka Jana mě na tento fakt upozornila v narativních rozhovorech: “Na všech svatbách, co jsem byla probíhá odčepování, a ještě se k tomu zpívá speciální písnička, ale tu si teď nevybavím.”

Informátorka Víra toto potvrdila slovy: “Jo odčepování, to se dělá, je k tomu i písnička, ale vůbec si jí nepamatuju...už jsem dlouho nebyla na svatbě, která by nebyla česká a neporušovala by snad všechny tradice, až se budou vdávat moje děti, tak to bude jinak...Nejblíže je ke svatbě teď moje neteř, ta je zasnoubená, tak na to se těším, ale ještě se uvidí, jak to bude, dnes člověk ani pomalu neví, kdy by měl tu svatbu plánovat.”

7.7. Narození dítěte

Paměť na zvyklosti na Volyni: Pro dítě se šili čepičky a zavinovačky. Pro novorozené dívky byla určená červená barva a chlapcům modrá. Během šestinedělí novorozeně nesmělo opustit dům. Po šestinedělí se dělali křtiny, kdy se sešlo nejbližší příbuzenstvo, a kmotři a kmotříčky. Tato událost se slavila dva dny. Novorozeně se oblékalo do bílé košile, dal se mu čepec a zavinulo se to peřiny z peří (tzv. Povivačka). Hosté přicházeli k dítěti a přáli mu štěstí a zdraví, donesli se taky pro novorozence různé dárky. Tato událost se neobešla bez zabíjačky a zábavy.

Současnosti: Když se narodí v dnešní době dítě v této komunitě, někdy mu jejich babička uplete bílý čepec, do kterého je vpletena stužka. Barva této stužky se odvíjí od toho, jak tomu bylo dříve. Jedna informátorka vypověděla, že takovéto čepky dostala od maminky pro svého syna i dceru, Informátorka Jana o tom řekla: “Moje mamka ty čepčky udělala,

sice se mi nelíbili, ale děti je stejně nosily, chápala jsem, že je to tradice, ale poté jsem je moc neviděla...no také mám nejmladší děti v rodině, tak možná to bude kvůli tomu.”

Dítěti se tradičně kupuje první oblečení v bílé barvě. Obvykle se informátoři shodnou na tom, že se to v dnešní době dělá hlavně, když se neví pohlaví novorozence. Dítě se ale stále dává do bílé zavinovačky, ta je ale dnes převážně kupovaná.

Informátorka Véra o tomto řekla: “U prvního dítěte jsem nechtěla vědět pohlaví, a proto jsem nakoupila všechno bílé. U druhého jsem věděla, že to bude chlapeček a chtěla jsem ho, jelikož jsem měla už holčičku, ale stejně jsem mu koupila první bílé dupačky, to je nejlepší.”

Poté co matka opustí s dítětem porodnici, jsou k dítěti pozváni příbuzní na návštěvu, aby si nový přírůstek do rodiny mohli prohlédnout. Tradice nošení dárku pro novorozence stále zůstala, a tak všichni přinesou něco co by se nové mamince a miminku mohlo hodit. Dítěti se přeje také štěstí a zdraví.

Celý tento proces dnes ale probíhá spíše v rodinném kruhu. Obvykle se něco k této příležitosti navaří a upeče, aby mohli všichni společně jíst a pít. Tento čas také slouží k stmelování rodiny, obvykle se také při této příležitosti vyprávějí různé historky o tom, co dělal nějaký rodinný příslušník v dětství.

Informátor Anatol mi oznámil: “Ještě uvidíme, jak to bude, u nás rodině skoro všichni již děti měli. Teďka se čeká až oni budou mít děti...Moje dcera je teď těhotná, tak uvidíme, jak to nakonec bude.”

Informátorka Véra na to řekla: “Jo moje neteř teď čeká dítě, tak samozřejmě že jsem jí už něco dala...Dala jsem jí těhotenský baťoh, aby měla kam dávat plíny a lahvičku...Dát něco nové mamince je normální v téhle rodině, protože rodina si pomáhá, navíc je vždy hezké, když se sejdeme.”

7.8.Pohřeb

Paměť na zvyklosti na Volyni: Pohřbívalo se 2.-3. dny po smrti. Zesnulý ležel na ledu v domě rodiny. V této době bylo důležité to, aby byl dům uklizený. Jídla připomínala ty svatební. Rakev byla zevnitř z bílé látky. Na dně nechávali hobliny, z toho, jak se rakev dělala. Rakev byla ozdobena černou stuhou. Rakev při pohřebním procesí neslo 6-8 mužů. Vepředu procesí šli muzikanti. Když zemřel svobodný/á rakev při cestě na hřbitov neměla víko.

Současnost: V dnešní době většina volí pohřeb pomocí kremace. Obvykle se sejde celá rodina v sále, kde je rakev, kde poté příbuzní pronesou pár slov o zesnulém. U rakve jsou věnce a květiny. To, jaké jsou to květiny se někdy odvíjí od toho, jaké květiny měl zesnulý rád. Po proslovech se pouští písnička, obvykle je vybraná rodinou podle toho, co zesnulý poslouchal. Poté se nejbližší příbuzní postaví do řady a přeje se každému z nich upřímná soustrast.

Všichni účastníci pohřbu se poté vydají na hostinu, která je předem někde zmluvena. Bere se sebou i fotografie zesnulého, která se dá na stůl a k ní se položí krajíc chleba a panák. Tento zvyk je sice ukrajinský, a také Volyňští Češi ho sami přiřazují k ukrajinským zvykům, ale podle informátorů se tento zvyk v této komunitě u většiny pohřbů dodržuje.

Anatol a Vira řekli: “Na pohřbu mojí maminky se to dělalo...jinak se to obvykle nedělá...nevím jak na ostatních pohřbech, ale vím určitě že maminka to měla... našťestí jsme jich tolik neměli. Víam ale, že co jsem byla na ostatních českých pohřbech tak se tohle nedělalo.”

Obvykle se také doma upečou drobenkové koláče nebo jiné sladké pečivo, které je pak dáno na stůl po obědě. Tato událost by se neobešla bez pití, a tak účastníci po obědě pijí (v tomto případě jsou obvyklé panáky vodky). Během celé hostiny se vzpomíná na zesnulého. Na to, jaký daný člověk byl, a na to, co účastníci s daným člověkem zažili. Pohřeb obvykle končí o půlnoci.

Věnceslav řekl: “Moje manželka dělala na pohřeb mojí sestry drobenkové koláče...je to takový zvyk...navíc moje sestra je měla hodně ráda a sama je často pekla, takže to byl dobrý způsob, jak uctít její památku...celá rodina si je tam dala.”

7.9. Den žen/Holčenská (8. březen)

Paměť na zvyklosti na Volyni: Tento svátek byl dříve spojením české a sovětské tradice. Byl obvykle organizován ženskou radou. Přípravovaly se umělé kytičky (k menším se přidávaly červené stužky). Peníze vydražené za tyto kytky šly na zaplacení orchestru. Byly kupovány muži pro ženy. Květini si dávaly dívky buď na levou nebo pravou stranu; to na jaké straně byly bylo symbolem toho, jestli je daná dívka svobodná či vdaná (na levé straně byla pro svobodné a na pravé pro zadané). Večer bylo vystoupení dechového orchestru. V tento den se u tance dávalo přednost dámské volence. Reemigranti tento zvyk přivezli zpět do České republiky a je nadále každoročně dodržován, pod názvem Holčenská.

Tato tradice vznikla v Malé Zubovščině. Hlavně proto, že zde bylo mezi Volyňskými Čechy hodně muzikantů a byl zde i místní orchestr (viz kapitola o hudbě).

Současnost: Holčenská se pořádá i dnes v Nechanicích (Královéhradecký kraj). Tuto tradici obnovil Vladimír Turek a jeho syn Vladimír Turek jí nadále udržuje. Pořádá se každý rok. Přerušena byla jen v r. 2020.

Informátor Anatol s rodinou o této akci vypověděli: „Rádi tam jezdíme...obvykle se to kříží s mými narozeninami a tak obvykle začínáme slavit již v autobuse,“ doplnila jeho dcera se smíchem.

Účastníci se do Nechanic sjíždějí z celého Česka, pokud nemají auta, jsou zařízeny svozové autobusy. Na začátku této akce se stále prodávají ručně vyráběné kytičky, které ženy nosí dle tradice.

Poté co se všichni účastníci dostaví do sálu se podává oběd. Je zde na výběr z více druhu jídla. Na stůl, aby bylo něco k zakousnutí každý něco napeče nebo připraví.

Před začátkem plesu mají organizátoři proslovy. Obvykle také přijde starosta/starostka města ve kterém se ples pořádá a má proslov.

Orchestr na této akci hraje lidové písně, které hrál orchestr v Malé Zubovščině v 50. letech společně s lidovými ukrajinskými písničkami. Tato akce trvá do doby, než jsou lidé unavení (nemá časové vymezení)

Výtěžek z této akce jde na dobročinné účely například pro záchranu českého hřbitova na Ukrajině, postavení pomníku Volyňských Čechů na Ukrajině. Tato akce je totiž vnímaná jako navracení se ke kořenům a jisté upomenutí toho odkud reemigranti reemigrovali.

Informátorka Věra o této události řekla: „Já tam občas jezdím i se svými dětmi. Potkáme tak i vzdálené příbuzné a staré známé, které jsme dlouho neviděli.“

Informátorka Jana vypověděla: „Já tam jezdím skoro každý rok, беру i svoje děti.“

7.10. Jídla a jejich role v kultuře Volyňských Čechů

Jídlo hraje podstatnou roli ve formování kulturní identity sledované skupiny Volyňských Čechů, ať už tím, jak se připravuje, zpracovává nebo kde se pěstuje.

Sledované skupiny Volyňských Čechů, zvláště pak první generace reemigrantů, vlastní zahrádky, kde pěstují rostliny nebo plodiny, které nejsou jednoduše k dostání v českých

obchodech. Řeč je třeba o šťovíku, který je poměrně významný v jejich kuchyni. Tato plodina byla natolik významná, že podle jedné informátorky, když přijeli do Česka, tak starší generace hledali alespoň divoký šťovík na polích a u lesů. V dnešní době jejich tak nedílnou součástí každé zahrádky. Výhoda této plodiny je v tom, že není nějak náročná, co se týče péče o ní. Nemusí se nějak výrazně zahnojovat a roste i bez lidské pomoci.

7.10.1. Bílý boršč

Ze šťovíku se připravuje bílý šťovíkový boršč. Ten, jak vypověděli všichni moji informátoři vaří často a rádi. Bílý boršč se nepovažuje za sváteční jídlo, ale za určitý kulturní punc, ke kterému se hlásí. Připravuje se při různých příležitostech, třeba když se sejde rodina na nějaké oslavě. Navíc jeho příprava není nijak náročná.

7.10.2. Zahrádky

Na zahrádkách se ale pěstují i obvyklé plodiny, a také ovoce – jako švestky třešně, rybíz, borůvky atd. Všichni informátoři se shodnou na tom, že důležitou plodinou jsou jahody. Ty se pěstují hlavně pro děti. Často se z nich dělají také kompoty, marmelády, nakládají se to cukru nebo se jedí v kombinaci s cukrem a mlékem.

7.10.3. Kopr

Časté je také pěstování kopru, který byl dříve dle informátorů skoro ve všech jídlech. Z kopru dělali koprovku, a i bílou omáčku na způsob koprovky. Obvykle se k těmto omáčkám nedával houskový knedlík, ale vařené brambory.

7.10.4. Brambory

Brambory jsou také nedílnou součástí této kuchyně. Rané brambory se vaří a podávají se s pažitkou nebo s koprem a smetanou. U pozdních brambor je častý spíše kmín. Oblíbenou pochoutkou jsou ale smažené brambory na pánvičce. Nejsou nijak těžké na přípravu a v dnešní době se k nim přidává i kečup nebo tatarka.

7.10.5. Polévky

Polévky jsou obvykle ve formě vývaru. Častý je kuřecí vývar, specifické ale je, že se do této polívky dělají domácí nudličky podle vlastního receptu. Toto těsto je skoro totožné k těstu na Pelmeně. Jeho příprava není nijak složitá ani časově náročná. Bez nudliček se tato polévka často připravuje i malým dětem, v tomto případě je rozmixovaná a je dětem podávána ve formě kaše. Pro děti se také často vaří mléčná polévka, která je sladká. Recept na tuto polévku je ale podstatně těžší než na kuřecí vývar a je předáván po generace.

7.10.6. Řízky a karbanátky

Další neobvyklostí této kuchyně jsou řízky. Ty se neobalují ve strouhance, jak je obvyklé v Čechách, ale dělají se v těstíčku. Tato příprava řízků se podle informátorů dělala hlavně proto, že tímto způsobem se mohlo více lidí najíst z menších porcí masa. Tyto řízky se hlavně dělaly při zabíjačce (viz. zabíjačka níže), ale podle informátorů se i dnes dělají běžněji, když je k tomu příležitost. Volynští Češi také připravují karbanátky, které jsou oproti klasickým českým karbanátkům menší. Řízky i karbanátky se na Volyni jedly společně s kompotem. V dnešní době tuto kombinaci, ale jedí převážně pouze reemigranti první a druhé generace.

7.10.7. Vepřo knedlo zelo

Volynští Češi také dělali „knedlo vepřo zelo“ – jak nazývají vepřovou pečení s knedlíkem a zelím. Byl zde ale rozdíl od toho, jak se tradičně připravuje v Česku. Na Volyni se nepoužívalo kyselé zelí. Připravovalo se z nekonzervovaného hlávkového zelí, které bylo čerstvě strouhané, a aby nebylo sladké, přidávalo se do něho kyselé jablko. Tento zvyk se udržel do dneška.

Informátorka Věra mi o této přípravě „knedlo vepřo zela“ řekla: „Takhle to dělala babička a takhle to i dělám doma pro svou rodinu i já...je to lepší než klasické „knedlo vepřo zelo“, které se dělá tady v Česku.“

7.10.8. Pečení

Důležitým faktorem této kuchyně je také pečení. Obvykle pečou převážně ženy. Jedna informátorka vypověděla, že když nemá doma napečeno pro rodinu, cítí se jako kdyby ve svých povinnostech selhala. Podle výzkumu je ale patrné, že pro přípravu pečených potravin neexistuje žádný specifický recept, jelikož všechny informátorky vypověděly, že pečou „od oka“. Dochází zde také k velkému experimentování nebo přebírání receptů, z jiných kultur, nebo se nějak neliší od tradičních českých receptů. Všichni se ale shodli na tom, že připravují například klasickou bábovku, oblíbená je také Papoušková buchta (vícebarevná buchta, která má navrchu zkaramelizovaný cukr), suchárky a klasické koláče, drobenkový koláč nebo buchty.

Informátorka Jana o pečení prohlásila: „nejdůležitější je asi ten drobenkový koláč...já sama ho dělám často a často ho také dělá moje maminka.“

7.10.9. Dorty

Obvykle se také nachází v rodině vždy minimálně jeden člověk, který se specializuje na dorty, které jsou poté připravovány hlavně na narozeniny, členů rodiny. Tyto dorty, jsou obvykle specifické tím, že jsou vždy ve středu potřeny marmeládou a podle informátorů nejsou příliš přeslazené. Informátoři také vypověděli, že obvykle u poslední kousku panuje “boj” o to kdo ho dostane.

Anatol mi řekl: “Dřív dělala dorty hlavně moje maminka, ale po tom, co zemřela to dělá hlavně moje dcera. Ona je na tohle to šikovná.”

Víra o dortech řekla: “Dřív je dělala moje maminka...Já jsem se o to někdy pokoušela, ale stejně jsou od mojí neteře ty nejlepší... Dělá je každý rok mému synovi a vždy si s nimi vyhraje...Můj syn chce dost často dort s nějakou tematikou, co ho zrovna baví a moje neteř vždy dokáže udělat ten nejlepší...Dorty umí jako babička, nejsou tak moc sladké a u nás rodině nikdy ani kus nevyhazujeme, jelikož se celý sní a nezáleží ani na tom, jestli pořádně oslavu narozenin nebo ne, stejně ho není nikdy dost.”

7.10.11. Sodovky

Připravovali se také Sodovky. Jsou z kynutého těsta a smaží se na pánvičce. Obvykle se servírují se sladkou omáčkou. Ta je v letním období z rozvařených jahod se smetanou. Když nebyla sezona jahod, připravovala se tato omáčka z jablek a smetany.

7.10.12. Chrustíky

Volyňští Češi připravují také Chrustíky (v Česku jsou spíše známy jako Boží milost). Toto jídlo je v Česku spíše typické na Velikonoce, ale Volyňští Češi je připravují po celý rok. Přirovnávají je ke sladkým brambůrkům. Nejsou spojeny se žádným svátkem nebo událostí a jsou spíše vnímány jako “zákusek”.

Víra mi o Chrustíkách řekla: “Chrustíky, už dělala moje mamka jako brambůrky...Já je taky někdy dělám dětem, jelikož jsou rychle a ani nejsou složité...U Čechů jsem se nikdy nesetkala že by je dělaly, nebo věděli o tom co to je.”

7.10.13. Kalton

V zimě se dělalo Kalton z husích krků a domácími flíčky. Toto jídlo je hutné, a tak se dělalo pouze v zimě. V dnešní době se toto jídlo připravuje zřídka.

Informátorka Víra mi řekla o tomto pokrmu: „Každou zimu ho chci udělat pro svoje děti, někdy do vyjde a jindy zase ne...obvykle to záleží na tom, jestli jsem v práci.“

7.10.14. Vánoční cukroví

Na Vánoce se dělá typické cukroví ve tvaru ořechů. Toto cukroví je děláno z piškotového těsta a je plněno karamellem. Informátorky vypověděly, že se v jedné části rodiny uchoval recept a v druhém forma. Forma na toto cukroví se tedy dala informátorce s receptem, která ho poté dělá pro celou rodinu.

Informátorka Jana mi řekla: “no já měla recept a moje sestřenka měla formu, ještě po mamince, tak mi ji dala, jelikož ona není moc na pečení cukroví...Domluvili jsme se potom, že jí budu dělat ty ořechy...Podle toho, co si pamatuju, tak jí moc chutnaly.”

7.10.15. Mléko

V kuchyni Volyňských Čechů je časté používání mléčných výrobků. Mléko, zakysaná smetana nebo smetana na vaření jsou obvyklé komponenty různých receptů. Důraz na mléčné výrobky můžeme také vidět v tom, že podle jedné z mých informátorek je časté že se jí vařené brambory a zapíjí se kefirovým mlékem.

Víra mi řekla: “Já v práci moc nejím, navíc mám alergie, ale neberu prášky, a tak musím dost často improvizovat, ale i předtím jsme normálně jedli jen osolené brambory s kefirem. Obě dvě s mojí dcerou to máme rády, ale obvykle se moji kolegové na mě dívají divně, když to jím. Jsem jen ráda, že to nějak moc nekomentují.”

7.10.16. Ukrajinská jídla

Volyňští Češi také vaří ukrajinská a ruská jídla, ale nechápou je jako vlastní. Muže to být například Šuba, Pelmeně, klasický ruský Boršč nebo Holoubci. Tyto jídla se obvykle připravují v rámci nukleární rodiny a nejsou spjata s tradicemi nebo zvyky, jsou ale natolik častá, že i děti těchto reemigrantů je umí připravit bez větších potíží.

Častá náplň Pelmeně je dnes kořeněné mleté maso, ale dají se podávat i s jakoukoliv náplní: například ovoce, houby atd. Z toho se poté odvíjí i co se k nim dává. U masa je to obvykle smažená cibule a u ovocných náplní to je zakysaná smetana nebo moučkový cukr.

Víra mi řekla: ” Viktor umí ty nejlepší plemeně, vždy když k němu jedeme tak je musí udělat, protože je moje děti zbožňují...On je obvykle dělá s mletým masem a cibulkou, já je tak taky dělám, ale od něho jsou prostě lepší...On dělá jídlo hlavně proto, že naše návštěvy se obvykle vždy protáhnou, to, když se sejde rodina, tak furt něco, co probíráme, navíc bydlí ode mně celkem daleko a často se nevidíme tak je to od něho takové hezké.”

7.10.17. Jídla v rámci svátků

Volyňští Češi tedy nemají specifická jídla, co se týče svátků. Jídla v této komunitě mají stmelovací funkci a jsou důležitým atributem v kontextu rodiny. Z výzkumu je patrné, že když přijde na sváteční jídla, jsou z velké části přejata nebo se nijak neliší od těch tradičních českých jídel.

7.10.18. Zabíjačka

Zabíjačka na Volyni se pořádala dvakrát do roka: před Vánoci a na jaře. Scházelo se na ní cca 15-20 lidí. Zabíjelo se obvykle prase. Počet prasat v hospodářství byl založený na úrodě. Dělal se jitrnice, tlačenka, jelita a také se udilo. Sádlo a špek se nakládalo do soli. Normální tak bylo smažení na sádle a škvarky. V dnešní době ale většina informátorů nevlastní domácí zvířata, a tak je tady tato praxe zcela nemožná.

Anatol mi na toto téma řekl: “ zabíjačka jo ta byla dobrá, v dnešní době se tolik nedělá...dnes se spíše griluje, ale zase každý má jiný recept na marinování masa.”

Víra mi zase řekla: “ Dříve jsme tam dávali i třeba prasečí ouška, teď když sleduju televizi a lidi na tím ohrují nos, tak si říkám, jestli jsou normální, že mě to hodně chutnalo...zabíjačka se sice dnes nedělá, hlavně grilujeme, každý má na zahradě gril a jako u zabíjačky se všichni sejdeme...Na jednu stranu mi vadí že už nemáme domácí zvířata, ale na druhou je to zase super, že se už o ně nemusíme starat, jelikož s nimi bylo hodně práce.”

7.10.19. Stolování

Stolování Volyňských Čechů by se dalo přirovnat ke švédským stolům. Tento typ stolování je obvyklý, když se sejde větší počet rodinných příslušníků. Jednotlivá jídla a přílohy k nim se dají na stůl ve velkých miskách nebo talířích a pak si každý může vzít kombinaci, kterou chce. S tímto stolováním je také spjaté to, že se celá rodina podílí na přípravě těchto jídel. Co kdo dělá, se odvíjí od toho, co kdo umí nejlépe připravit. V kuchyni tak i u tohoto typu stolování pomáhají i muži.

Anatol o tomto tématu řekl: “To je normální, zvláště, když se sejde rodina, ono by to ani jinak nešlo...Je nás moc a každý si nandává na svůj talíř zvlášť...ať si každý nabere co chce.”

Víra mi řekla: “Na Vánoce to děláme taky takhle, co když si někdo chce přidat navíc, moje maminka měla ve zvyku dávat i víc...takhle se všichni najíme do syta a nemusíme řešit, že má někdo víc než ten druhý.”

7.11. Hudba a tanec jakožto punc kulturní identity

Hudba a hraní na hudební nástroj je jeden z důležitých aspektů kulturní identity Volyňských Čechů. V Malé Zubovščině se nacházel symfonický orchestr, který se skládal převážně z Volyňských Čechů. Všichni informátoři vypověděli, že skoro každý měl doma alespoň jednoho člověka, který uměl hrát na nějaký hudební nástroj (oblíbené byly dechové například trumpeteta). Hráli se staročeské písničky.

Hudba doprovázela skoro všechny svátky a události v životě Volyňských Čechů. Představovala zde nekonečný cyklus; od narození dítěte až po pohřeb, a tak není divu, že se láska k hudbě a tanci v této komunitě objevuje často.

V kapitolách výše, kde se popisovali jednotlivé svátky a významné životní události v životě jednotlivce se vždy výklad točili okolo tance, hudby a pití. Hudba byla zde pro všechny věkové kategorie. Hudba a hra na hudební nástroj ovlivnila i některé svátky například Holčenskou, která by bez hudebního orchestru a tance ani neexistovala.

I v dnešní době můžeme v této komunitě vidět velký důraz na hudbu a tanec. Někteří informátoři umí hrát na hudební nástroje (oblíbená je kytara). Ti, co neumí hrát alespoň zpívají písničky. Všichni informátoři také vypověděli, že umí tancovat klasické tance.

Informátor Anatol řekl: “Samozřejmě má vždy každý u sebe doma kytaru, obvykle hraju na ní já a i zpívám.”

Informátorka víra mi pověděla: “Obvykle se zpívají staré ukrajinské písničky, které známe všichni nebo i nějaké české, aby si mohli zazpívat i děti...Byla jsem velice ráda, když moje dcera začala hrát na trumpetu, dříve hrála i na flétnu...Za trumpetu jsem byla ráda, jelikož můj strejda, taky hrál na trumpetu. Víím i že dcera mého bratránka taky hrála na nějaký dechový nástroj, ale teď si nevzpomenu na který...Obě hráli v místní kapele.”

Dle zjištěných poznatků se ani větší rodinná příležitost neobejde bez hudby. Jakmile se sejde větší počet členů při nějaké rodinné sešlosti, může se jednat o narozeniny, svatbu nebo jen o setkání většího počtu členů rodiny, vždy se hraje a zpívá.

7.12. Ruční výroba

Ruční výroba je pro tuto skupinu informátorů signifikantní. Ruční výroba byla dominantní v jejich životech již v době jejich pobytu na Volyni. Dříve totiž bylo finančně výhodnější pro tyto informátory si věci sami vyrobit, než je kupovat. Obvykle tento fakt, také souvisí s tím, že poté mohli tyto věci být dělané na míru.

Na toto téma jsme již narazili při narození dítěte, kdy se dělaly zavinovačky pro novorozeně a i oblečení, v tomto případě jsou to čepečky. V kapitole draní peří jsme pak mohli vidět, že každá žena musela mít vlastní peřiny, když se vdávala. Toto téma je také již zmíněno v kapitole o Holčenské, kdy ženská rada vyráběla kytičky dle tradice. Na Velikonoce se zase pletou pomlázky a košíky. Z toho je již dostatečně patrné, že ruční výroba hrála již dříve v jejich životech velkou roli.

I v dnešní době tato výroba hraje významnou roli v jejich životech. Informátorka Jana vypověděla, že “všechny co znám tak něco vyrábějí, pletou háčkují, nedokáží se jen koukat na televizi, to je pro ně ztráta času, a tak obvykle k tomu i něco dělají...Moje maminka mi pro moje děti upletla bílé čepečky a dala do nich stuhu...Já sama neustále pletu.”

Informátorka Věra mi řekla: “vždycky musím něco dělat, když neběhám obvykle pletu. Už jsem si upletla několik svetrů, protože styl, který chci nikdy nemůžu v obchodech najít. Sice to v dnešní době vyjde s penězi skoro stejně jako si ho koupit, ale takhle mohu alespoň mít to co chci, a ne spokojovat se s tím co je dostupné”.

Informátor Věnceslav má jinou zálibu než pletení: “ Já obvykle pracuju spíše se dřevem, jelikož pletení je spíše ženská věc. Vyrobil jsem pro svou rodinu stoličky, poličky...někdy i vyřezávám. Všichni v rodině si ale pochvalují moje držáky na mobily. Začal jsem je dělat hlavně proto, že se to mladým hodí...Jak jsem teď v důchodu, tak mám na to čas....obvykle ale někdo z rodiny za mnou přijde a řekne co potřebuje a když mám čas a materiál proč bych jim to neudělal, je to rodina”. Manželka tohoto informátora zase vypověděla: “Já pro svoje vnoučata pletu ponožky, jsou dobré na zimu a všichni jsou z nich nadšení.”

7.12.1. Udělej si sám

Jak jsme si mohli z těchto tří výpovědí všimnout ruční výroba hraje v této komunitě velkou roli. Samotné zhotovení věci ve stylu “udělej si sám” je pro tuto komunitu význačné.

Informátor Anatol mi řekl: “teď si stavím barák a obvykle to dělám sám...To víš na Ukrajině, když jsme bydleli to se obvykle sešla parta a pomohlo se tomu, kdo právě stavěl, obvykle se za to nic nedávalo, jen pak, když stavěl někdo jinej, tak se mu šlo také pomoci...celkově jsme si tam všichni na vesnici vypomáhali...Teď se hlavně spoléhám na svou rodinu, že mi pomůže ale samozřejmě mám i odbornou pomoc, jelikož si postavit barák sám od základů není taková sranda jako tomu byla.”

7.12.2. Vypěstuj si sám

Na téma zahrádek jsme narazili již v kapitole o jídle. V této kapitole se ale více přiblížíme tomu, co je součástí těchto zahrádek.

Informátor Vítek a Věnceslav spolu vypověděli, že: “na zahrádkách pěstujeme hlavně zeleninu, ovoce a šťovík...Nezapomeň taky na kytky...Kytky se obvykle pěstují hlavně pro děti jako jahody. Když je konec školního roku, tak se musí přinést alespoň kytička a na co jí kupovat, když v tom období rozkvétají na zahrádkách...Hlavní jsou růže a je jedno jaké barvy, u nás je červená, žlutá a modrá...Babičky taky někdy vysazují tulipány, ale ty jsou, jak je známo, spíše na jaře...Moje sestra také pěstovala na zahradě pivoňky, které měly barvu vína, ty byly něco...a nezapomeň na vlčí mák ten měla ráda...ale moc tam kytky nemáme, máme tam hlavně to, co potřebujeme.”

Jak jsme si mohli v tomto rozhovoru povšimnout informátoři hlavně pěstují “to co potřebují”. Hlavním faktorem zahrádek je tedy vlastní pěstování. Na zahrádkách informátorů je více věcí, které jsou dělané jimi, tak třeba na jedné zahradě informátorky, byla ze staré brandy udělaná prolézačka pro děti nebo se daly dvě různě velké gummy do země, aby si děti měly s čím hrát a byl zde i koš na basketbal, který byl udělaný v garáži.

Informátorka Víra: “Na zahradě je nejdůležitější mít něco kde se děti vyblbnou...proto tam máme gummy v zemi, vím že to může znít trochu na hlavu, ale děti se tam vyblbly...Pak tam máme starou branku, ke které jsme se přivářili pár kovových trubek, ale to udělal dědeček, a děti to milovali, dali jsme k tomu taky dvě palety a děti říkali, že to vypadá jak stolička pro obra...dříve jsme tam měli i basketbalový koš, ten zase udělal dědeček, děti si na něm moc vyřádili...Teď je na zahradě jen ta prolezková a gummy, ale i to obvykle stačí...Moje děti už vyrostly a necháváme to tam hlavně, kdyby někdo přišel.”

7.13. Každodenní tradice, zvyky a slušnosti Volyňských Čechů

V této kapitole budou pobrány každodenní tradice, zvyky a slušnosti, které Volyňští Češi dělají již automaticky, a proto je nevnímají jako něco co by se dodržovalo, ale pro můj výzkum jsou však stále relevantní, jelikož do jisté míry strukturují jejich kulturní identitu.

7.13.1. Návštěva

Vzájemné návštěvy mezi členy jsou obvykle ohlášeny dopředu. Tento časový úsek je různý od týdne po 10 minut předem. Důležitou věcí, která je, ale vždy dodržována je to, že vždy návštěva něco přinese pro hostitele. V tomto případě se může jednat o dort, bábovku nebo je také oblíbená láhev vína a tak dále. Pokud je ale návštěva ohlášena několik dní dopředu

je zvykem, že u koho se návštěva koná obvykle „napeče“. Jak jsme již narazili na toto téma v jídle, mohli jsme si povšimnout, že tento fakt má zásadní vliv. Jak vyjádřila informátorka Jana: cítí se „jako by selhala ve svých povinnostech, když nemá napečeno.“

Informátorka Véra mi o tomto řekla, poté co jsem se jí na to zeptala: “Vždycky se to dělá...dělám i když jdu ke kamarádkám, třeba nedávno jsme šla k jedné a ta ráda plete tak jsem ji donesla časopisy, kde jsem měla vzory na pletení pro miminka, jelikož její dcera teď čeká dítě. U ostatních lidí, kromě rodiny, jsem se s tím tady v Česku nesetkala.”

Informátorka Jana o tom řekla: “pro mě to ani není zvyk nebo tradice, ale je to slušnost. Že by to měl dělat každý člověk.“

7.13.2. Rodinné sešlosti

Informátoři někdy ani nemusí mít závažnější důvod k tomu, aby se sešli. Rodinné sešlosti jsou obvykle plánované, ale někdy se prostě stanou, jak vyplývá z výzkumu.

Věnceslav mi o tomto řekl: “Někdy se prostě domluvíme a sejdeme se na mojí zahradě na grilovačku, jen tak.”

Anatol mi řekl: “No někdy se povede to, že přijede ségra i brácha naráz, to pak máme plnej barák lidí...Obvykle se bavíme o tom, jak se na tom teď máme a také vyprávíme dětem, jak to bylo na Ukrajině.”

7.13.3. Chození do kostela

Již dříve jsme narazili na vztah Volyňských Čechů a víry. Nutné je zde podotknout, že tento vztah se zásadně odlišuje od jednotlivce k jednotlivci. Děti, jak jsem již dříve zmínila jsou stále pokřtěni Popem.

Většina informátorů vypověděla, že nechodí pravidelně do kostela, ale je možné se v této komunitě setkat i s lidmi kteří tam někdy chodí.

Informátorka Véra mi řekla: „Já někdy chodím do kostela, zapálit svíčku za babičku a za moje děti, aby měli štěstí ve škole a celkově v životě.“

7.13.4. Chůze

I když se tento název kapitoly může zdát zvláštní chůze taky hraje významnou roli v jejich kulturní identitě. Většinu jsem se setkávala s tím, že informátoři vypovídali, že když na Ukrajině jeli do práce museli ujít několik kilometrů, aby se dostali k prostředkům hromadné dopravy.

Když se poté přestěhovali na Rovnou, děti, které chodili do školy, obvykle nechtěly čekat dlouhé hodiny na autobus, a tak raději chodili pěšky přes les, jelikož to měly rychlejší.

Tohoto fenoménu se drží děti informátorů, kteří místo čekání například na autobus jdou pěšky, jelikož se dostanou dříve do místa, do kterého potřebují.

7.13.5. Alkohol

Toto téma by se mohlo dát ke kapitole jídlo, ale je v této, protože informátoři nemají žádný specifický alkohol, který by pili. Tato část je ale přesto důležitá. Již jsme si mohli povšimnout, že skoro každá událost obsahuje pití alkoholu. Také jsme mohli vyzorovat to, že oblíbený alkohol je vodka.

Viktor mi na toto téma řekl: „Jednou když jsem byl na maturitním plese své neteře a šel jsem si se synem dát panáka vodky, tak mi barmanka řekla, že není vychlazená, načeš můj syn odpověděl, to nevadí my jsme z Ukrajiny,“ říká se smíchem.

Již v dřívější kapitole byla také zmínka o alkoholu, přesněji řečeno o pivě. To se v této komunitě pije také hodně často.

Dalším oblíbeným nápojem je víno, ale to je spíše ženská záležitost, kdy většina žen dává přednost vínu před pivem.

Víra na toto řekla: „Já nepiju pivo jen víno, nepotřebuju ještě větší prsa (smích), ale moje dcera pije pivo.“

8. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zodpovědět výzkumné otázky, které byly uvedeny v metodologické části práce, pomocí narativních a polostrukturovaných rozhovorů s šesti informátory, kteří reemigrovali do České a Slovenské Federativní Republiky z Volyně v r. 1991.

V první části bakalářské práce jsme se mohli seznámit s reemigrací v rámci československého prostoru a pochopit pár základních pojmů, které byly součástí této práce. Mohli jsme se seznámit se zkušeností informátorů s reemigrací, což nám poté pomohlo lépe pochopit jak oni sami sebe v dnešní době, chápou.

Analýza rozhovorů pak ukázala signifikantní praktiky sledované skupiny Volyňských Čechů v rámci tradic a svátků. Jak se stále udržují tradice na Velikonoce. Jak se proměnil

Nový Rok a rozdělil v dnešní době na Nový rok a Vánoce. Proč jsou stále Zelené svátky významné.

Byly popsány i životní události v životě těchto lidí. Co provází narození dítěte, jak rodina reaguje na tuto událost. Ukázali jsme současné změny zvyklostí při svatbách a pohřbech ve srovnání se zvyklostmi, které informátoři dodržovali na Volyni. Stále je však v rámci nich kladen důraz na tradice. Zaznamenali jsme také, že při pohřbu jsou dodnes částečně udržovány zvyklosti přijaté z ukrajinské tradice, a také, že si informátoři tento ukrajinský zvyk uvědomují.

Mohli jsme si povšimnout, jak reemigrace ovlivnila důraz kladený na rodinu to, tak i důraz na jednotlivé praktiky, které jsou pro informátory důležité. Příkladem je Holčenská, která má velký význam, zvláště pak v dnešní době.

Viděli jsme, co informátoři sami pokládají za důležité v rámci své kulturní identity. Co dodržují, jak to dodržují a zda danou praktiku chápou za vlastní nebo přejatou z jiné kultury. U pohřbů jsme si tak mohli povšimnout ukrajinského zvyku, který se sporadicky dodržuje. V kapitole o jídle zase to, že se nadále dělají ukrajinská jídla, která neberou za vlastní, ale kladou na ně důraz.

V této práci jsem také nastínila praktiky, které nejsou chápané jako něco, co je praktikováno, ale které jsou už automatické pro členy této skupiny, a tak je nevidí jako něco neobvyklého. V rámci návštěv jsme tak mohli postřehnout jistou formu daru a nutnosti, která s návštěvou souvisí. V rámci jejich setkávání jsme zase viděli, že k setkání rodiny nepotřebují, aby se tradice a životní události událi. Nastínil jsem také jejich vztah k chůzi a chození do kostela. Také vztah této komunity k alkoholu, který se pije skoro na každé zmíněné akci.

Tyto všechny praktiky jsou důležité zachytit, jelikož by v rámci dalších generací mohli vymizet nebo se naopak uchytit do takové míry, že se stanou jistým symbolem této skupiny lidí, a i jejich potomků, kteří se budou navracet ke svým kořenům.

Dynamiky kulturní identity Volyňských Čechů je, jak vyplývá z mého výzkumu dosti komplikované. Provází je celým jejich životem, a i život jejich dětí. Doufám, že jsem alespoň podala její základní rysy a přiblížila čtenáře k unikátnosti této skupiny lidí.

6. Zdroje

- ASSMANN, J., 2001. *Kultura a paměť: Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. 1. vydání.
- Beranská, V., 2016. Celostátní setkání černobylských a volyňských krajanů a konference s názvem Tři vlny reemigrace krajanů do vlasti: přínos a perspektivy. Litoměřice, 8. 10. 2016. *Český lid*, 103(4), pp.656-657.
- Brouček, S., Uherek, Z. and VALÁŠKOVÁ, N., 1995. Adaptace přesídlenců v české společnosti. *Český lid*, pp.1-17.
- Eriksen, T.H., 2007. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Triton.
- GLASEROVÁ, Dominika. Havlova návštěva přinesla naději na nový život. První černobylistí Češi se vrátili před třiceti lety [online]. *ČT24*. 25. 4. 2021 [cit. 2021-7-12]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3301121-havlova-navsteva-prinesla-nadeji-na-novy-zivot-prvni-cernobylsti-cesi-se-vratili-pred>
- Hobsbawm, E. and Ranger, T. eds., 2012. *The invention of tradition*. Cambridge University Press.
- Hofman, J., 1995. Češi na Volyni. *Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, Praha*.
- Loewenstein, B., 1995. My a ti druzi/Us and the others. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, pp.187-200.
- Michálek, L. Kulturní identita. Dostupné z: MedKult, upmedia.cz).
- Nosková, J., 2007. *Reemigrace a usídlování volyňských Čechů v interpretacích aktérů a odborné literatury*. Brno: Ústav evropské etnologie.
- Slezák, L., 1994. Pozemková reforma v Československu 1919–1935. *Československá pozemková reforma 1919–1935 a její mezinárodní souvislosti*, pp.3-12.
- Šubr, M. and Procházka, M., 2018. Polarization-and angular-resolved optical response of molecules on anisotropic plasmonic nanostructures. *Nanomaterials*, 8(6), p.418.
- Vaculík, J., 2018. Turek, Vladimír–Kovalenko, Serhij: České stopy na Ukrajině. Dějiny české vesnice Malá Zubovščina. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018. 592 s.
- Vaculík, J., 2002. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Masarykova univerzita.
- Vaculík, J., 2014. *Reemigrace a repatriace Čechů a Slováků po první světové válce* (Vol. 4). Masarykova univerzita v Brně.
- Vaculík, Jaroslav, and Vladimír Dufek. *Dějiny volyňských Čechů: III. 1945-1948*. Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997.

Valášková, N., 1992. K ADAPTACI SOUČASNÉ REEMIGRAČNÍ VLNY ČECHŮ Z UKRAJINY. *Český lid*, pp.193-206.

Zákon 215/1919